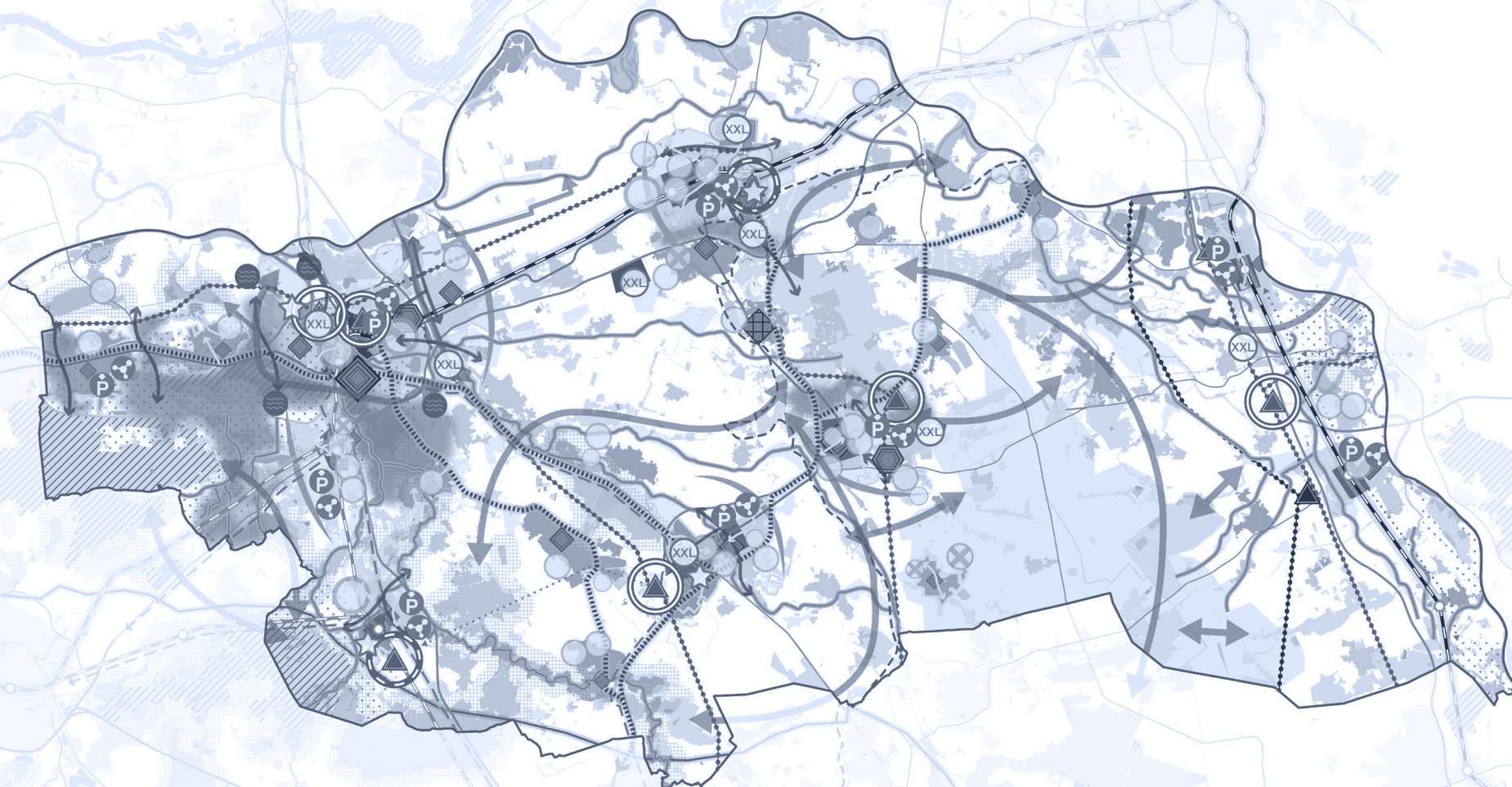

Ruimtelijk Voorstel RNOB

Bouwsteen voor Ruimtelijk Voorstel Brabant
Versie 16 oktober 2023

Titel

Ruimtelijk Voorstel RNOB - bouwsteen voor Ruimtelijk Voorstel Brabant

Datum

16 oktober 2023

Opdrachtgever

Regio Noordoost-Brabant (info@rnob.nl)

Samengesteld door

De Zwarte Hond (info@dezwartehond.nl)

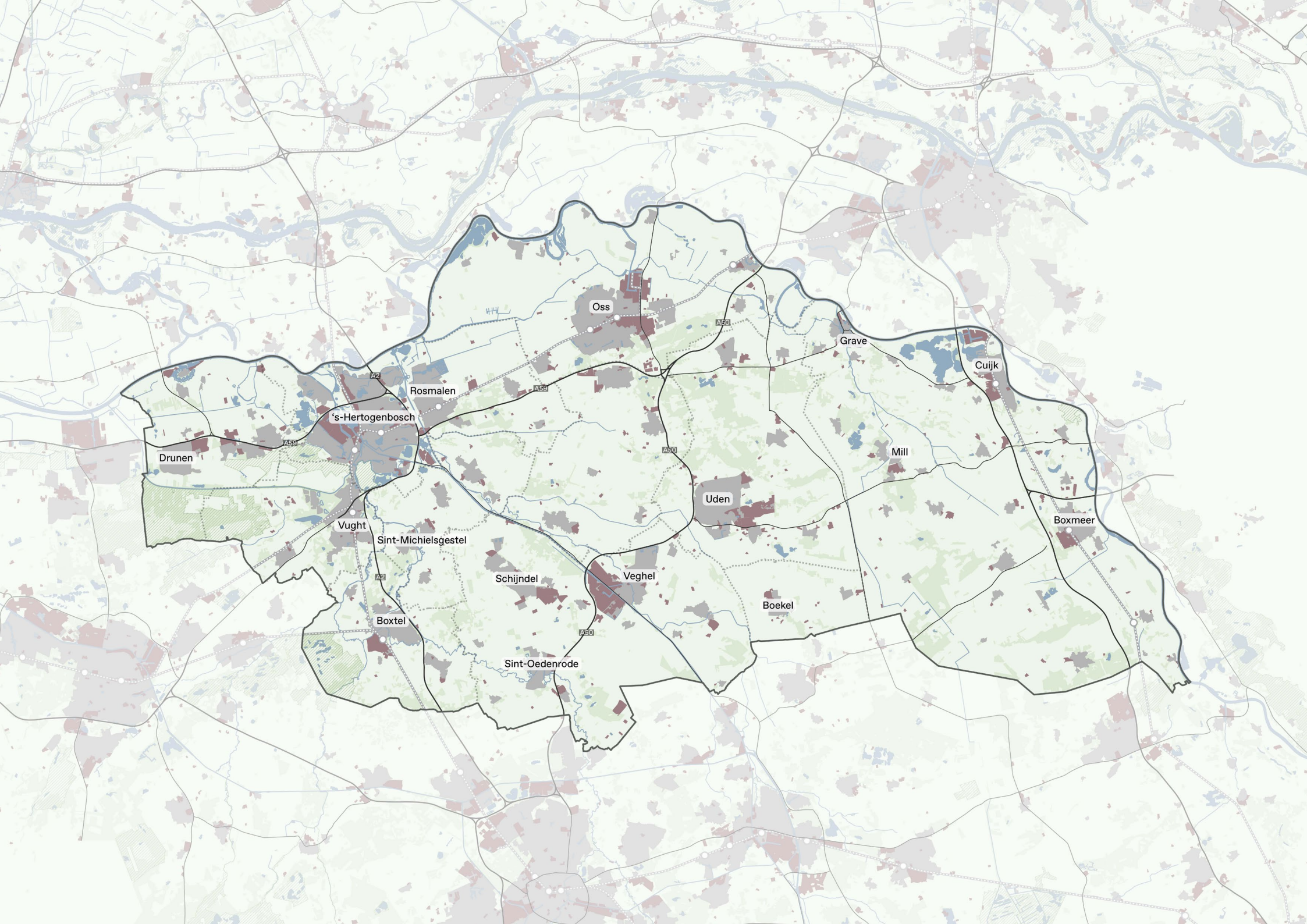
Daan Zandbelt

Marleen van Dongen

Ilke Klasen

Dit ruimtelijk voorstel is met de grootst mogelijk zorg tot stand gekomen. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen eventuele onvolkomenheden worden gemeld aan Regio Noordoost-Brabant.

Drunen

's-Hertogenbosch

Rosmalen

Oss

Grave

Cuijk

Mill

Uden

Boxmeer

Vught

Sint-Michiëlsgestel

Schijndel

Veghel

Boekel

Boxtel

Sint-Oedenrode

Leeswijzer

Dit Ruimtelijk Voorstel RNOB geeft een overzicht van wat er speelt binnen Regio Noordoost-Brabant (RNOB), wat de belangrijkste uitgangspunten van de regio zijn, en waar schuur- en schitterpunten liggen. De schuur- en schitterpunten vragen om richtinggevende keuzes. Deze keuzes worden in dit ruimtelijk voorstel niet gemaakt. Dit rapport bevat dan ook de oproep: ga met elkaar het goede gesprek aan en maak keuzes, zodat je als regio en provincie in ontwikkeling kunt blijven.

Hoofdstuk 1 beschrijft de aanleiding en context van dit ruimtelijk voorstel. Hoofdstuk 2 bevat zes prioritaire uitgangspunten van de regio gebaseerd op bestaande afspraken en beleid. Uit de uitgevoerde inventarisatie en analyse komen een aantal generieke schuur- en schitterpunten naar voren, deze staan in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 bevat daarnaast ook een kaartenanalyse waarin bestaande ruimtelijke afspraken op kaart gezet zijn. Deze zijn vervolgens met elkaar geïntegreerd met als resultaat een integrerende overzichtskaart die weergeeft wat het toekomstbeeld voor de regio is vanuit al bestaande afspraken.

Het Ruimtelijk Voorstel RNOB zoals het voor u ligt, is zeker geen eindpunt. Het geeft inzicht en is stof voor gesprek. Zie het vooral als gespreksstarter om de komende tijd die 'goede gesprekken' met elkaar te voeren!

Inhoudsopgave

1	Introductie en context	6
2	Uitgangspunten bestaand beleid en bestaande afspraken	10
3	Generieke schuur- en schitterpunten	12
4	Kaartenanalyse	18
	4.1 Kaartenreeks bestaande ruimtelijke afspraken en afgesproken beleidsintenties	18
	4.2 Integrerende overzichtskaart	37
	Bijlagen	44

1 Introductie en context

Aanleiding

Ruimtelijke ordening staat weer op de nationale agenda. Na jaren van decentraal beleid haalt het Rijk de touwtjes weer aan en wil het met de Nationale Omgevingsvisie – meer dan tot nu toe – de ruimtelijke inrichting in Nederland gaan bepalen. Hetzelfde geldt voor de provincies via de Provinciale Omgevingsvisie en lokaal in Gemeentelijke Omgevingsvisies. Op diverse sporen en processen geeft het Rijk nu handen en voeten aan die regio: de Woondeals, het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), Verstedelijkingstrategieën, NOVEX-gebieden, mobiliteitspakketten, en Regionale Energie Strategie (RES). Het Rijk beseft (nu) ook dat de verschillende sporen een integratieslag vragen: een afweging tussen botsende belangen en ruimteclaims. En hier komt het ‘ruimtelijk voorstel’ om de hoek kijken. De integratieslag tussen deze sporen én de ruimtelijke neerslag daarvan is voor de nieuwe Nota Ruimte. De provinciale ruimtelijke voorstellen zijn hier belangrijke bouwstenen voor.

Deze hernieuwde aandacht voor ruimtelijke ordening vraagt ook om regionale inbreng. Regio Noordost-Brabant wil niet alleen afwachten en reageren, maar zelf inzicht krijgen en geven. De regio heeft daarom besloten een proactieve houding aan te nemen. Het Ruimtelijk Voorstel RNOB is een bouwsteen voor het Ruimtelijk Voorstel Brabant en daarmee indirect voor de Nota Ruimte.

Tegelijkertijd is het belangrijk voor de regio zelf om beleidsmatig en ruimtelijk inzicht te krijgen in de regio, de schuur- en schitterpunten te benoemen, hier het goede gesprek met elkaar over te hebben, afwegingen te maken, koppelkansen te ontdekken en voortkomende opgaven te organiseren. Ook helpt het gemeenten die bezig zijn met hun omgevingsvisies om te kunnen achterhalen waar hun omgevingsvisie schuurt of glans met de omgevingsvisie van burens, regionale ambities en provinciale afspraken. Dit ruimtelijk voorstel is dan ook onderdeel van een breder proces dat binnen de regio loopt om te komen tot een integrale(re) weging van ruimtevragers.

Status van dit ruimtelijk voorstel

Het Ruimtelijk Voorstel RNOB is geen dwingend/juridisch instrument, maar faciliterend voor gemeenten en waterschappen en een gezamenlijke standpuntbepaling richting provincie.

Dit ruimtelijk voorstel is vooral een analyse van wat er speelt binnen de regio en waar schuur- en schitterpunten liggen. Het geeft inzicht en is stof voor gesprek. Verlies jezelf dan ook niet in de details, maar zie deze analyse vooral als gespreksstarter om de komende tijd het juiste gesprek met elkaar te voeren.

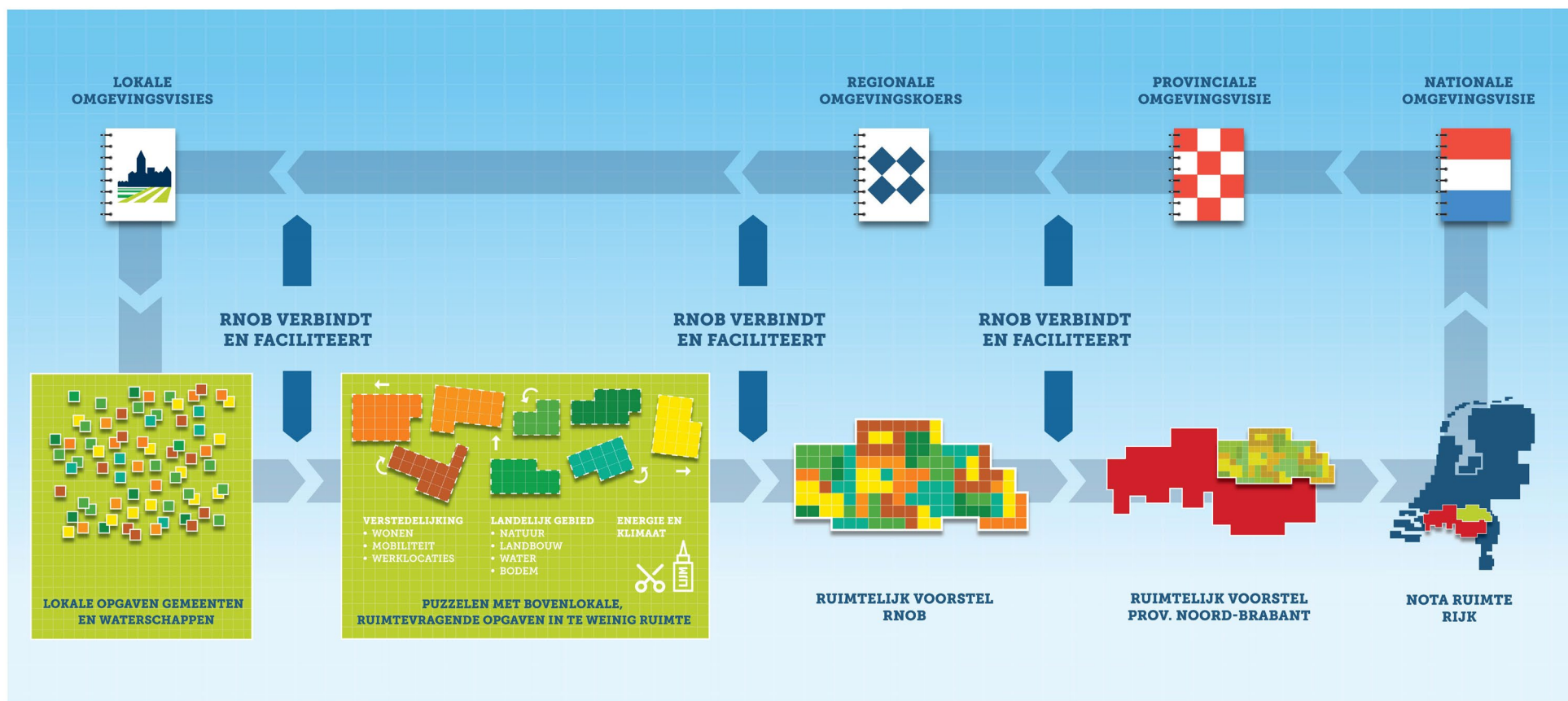
Koppeling met NOVEX-gebieden

Binnen de regio liggen twee NOVEX-gebieden: Stedelijk Brabant en NOVEX De Peel. Hiervoor stellen Rijk en regio samen een ontwikkelperspectief en

Samenwerken als één overheid aan ruimtelijke ordening

Samenhang tussen ruimtelijke opgaven, ruimtelijke voorstellen en omgevingsvisies

Deze afbeelding is gemaakt door RNOB

uitvoeringsagenda op. Dit gebeurt in aparte programma's. Vanzelfsprekend hebben de nationale programma's een grote regionale impact en kunnen casussen daarin ook in andere delen van de regio uitgerold worden.

De verstedelijkingsstrategie voor Stedelijk Brabant is meegenomen in dit ruimtelijk voorstel, hierin zijn immers al concrete afspraken voor de regio gemaakt. Het programma NOVEX De Peel is nog niet zo ver; er is nog niets ruimtelijk over vastgesteld. Omdat dit ruimtelijk voorstel is gericht op vastgestelde afspraken, is er over NOVEX De Peel niets inhoudelijks opgenomen. Wel wordt er op verschillende plekken aandacht aan besteed (o.a. in de integrerende overzichtskaart). NOVEX Stedelijk Brabant en NOVEX De Peel worden overigens één-op-één opgenomen in het Ruimtelijk Voorstel Brabant.

Karakteristieken van de regio

Ruimtelijk gezien is de RNOB een gemêleerde regio: van een grote stad aan de A2-corridor en in het Stedennetwerk Nederland tot de landelijke delen met agrarische - en natuurgebieden, middelgrote kernen en kleine buurtschappen. Een gebied met drie landschapstypen (zandrug en riviergebied van de Maas, het beekdalengebied en de hooggelegen zand- (en veen-)grond van de Maashorst- Peel), toenemende zorgen rondom vrijkomende agrarische bebouwing, leefbaarheid en veiligheid in het landelijk gebied; maar ook met een stijgend percentage banen in de agrifoodsector, en met innovatieve hotspots rondom verschillende - hieraan gerelateerde - thema's en in verschillende gemeenten.

Samenwerking

Zoals beschreven in het jaarplan 2023 van de RNOB: *“In een globaliserende wereld is de regio steeds meer de schaal om complexe maatschappelijke, economische en ecologische opgaven integraal op te pakken.”* Opgaven stoppen niet bij gemeentegrenzen en keuzes in de ene gemeente hebben impact op de andere gemeenten. Sterker nog, de meeste opgaven overschrijden gemeentegrenzen en zijn te ingewikkeld of duur om alleen op te

lossen. Door als regio samen te werken kunnen deze opgaven wél aangepakt worden en sta je sterker. Als regio, maar ook als individuele gemeente of waterschap. Zo kun je als regio lobbyen bij de provincie en het Rijk om ambities waar te maken. Samen kun je werken aan brede welvaart en daarmee een goede toekomst voor de regio.

Dit Ruimtelijk Voorstel RNOB is opgesteld in samenwerking met de elf gemeenten en twee waterschappen in de regio Noordoost-Brabant.

2 Uitgangspunten bestaand beleid en bestaande afspraken

In de aanloop naar het Ruimtelijk Voorstel Brabant én vooruitlopend op een definitief Ruimtelijk Voorstel RNOB heeft de RNOB een aantal uitgangspunten geformuleerd op basis van de inventarisatie van bestaande afspraken en beleid in de regio. Deze zijn geclusterd in de uitgangspuntennotitie (zie bijlage A). De uitgangspuntennotitie is in juli 2023 ook met Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant gedeeld met het verzoek hier rekening mee te houden bij het opstellen van het Ruimtelijk Voorstel Brabant. In het nu voorliggende ruimtelijk voorstel is de uitgangspuntennotitie door RNOB samengevat tot zes prioritaire uitgangspunten, om focus aan te brengen op die uitgangspunten die zij zeker wil terugzien in het Ruimtelijk Voorstel Brabant. Niet alleen voor het Ruimtelijk Voorstel Brabant zijn deze van belang maar ook als bouwsteen voor een nieuwe Nota Ruimte, en natuurlijk voor de ruimtelijke koers van de regio zelf. Aangezien er voortdurend (nieuwe) afspraken worden gemaakt zijn deze prioritaire uitgangspunten geen statisch gegeven, maar onderwerp van voortschrijdend inzicht.

- 1) Er is een nieuw stedelijk Brabant aan het ontstaan. Dat is urbaan, creatief en bruisend. We zien dit terug in de grotere steden in Brabant. Nieuwe stedelijke innovatieve milieus ontstaan in de spoorzones en op verouderde bedrijventerreinen. Zwaartepunt van verstedelijking in Noordoost-Brabant ligt in de grotere steden, met als inzet een grotere mate van stedelijkheid door diverse ruimtelijke opgaven te concentreren in de centra, dichtbij OV-knooppunten.
Wij zetten in op een schaa sprong naar hoogstedelijkheid gekoppeld aan het creëren van centrummilieu's voor wonen, werken en voorzieningen rondom de OV-knooppunten/spoorzones in 's-Hertogenbosch en Oss en strategische verdichting in de centrumgebieden van Veghel, Uden, Cuijk, Boxmeer en Boxtel ten behoeve van een kwaliteitssprong in wonen, werken, voorzieningen en groen.
- 2) In ons landelijk gebied, in het kenmerkende Brabantse mozaïek van sterke steden, vitale dorpen, karakteristieke landschappen en een krachtige landbouw, staan we voor de grote opgaven van o.a. behoud van voorzieningen in kleine kernen, een transitie in de van oudsher belangrijke landbouw, behoud en versterking van sociale verbanden en bereikbaarheid. Die opgaven willen wij integraal aanpakken.
Wij zetten in op een 'Dorpenstrategie' om leefbaarheid en veerkracht in kleine kernen in het landelijk gebied op peil te houden. Focus daarin ligt op het versterken van centrumdorpen en kernen gekoppeld aan het verbeteren van bereikbaarheid, realiseren van nabijheid en behoud van voorzieningen. Bouwen aan de rand is daarbij afweegbaar.
- 3) De transitie van de landbouw is voor ons onderdeel van een bredere transitie in het landelijk gebied waarbij water- en bodemsysteem leidend zijn, groen meegroeit met verstedelijking en een gebiedsgerichte benadering leidend is om de landbouw te verduurzamen. Innovatie blijft hierin ook belangrijk. Wij onderscheiden belangrijke experimenteergebieden in De Peel en de Westelijke Polder.
In de transitie van de landbouw zetten wij in op diverse vormen van

kringlooplandbouw waarbij water en bodem sturend zijn, mét voldoende perspectief op een verdienmodel en ruimte voor nevenfuncties. Stikstofwinst is ook en vooral buiten de Natura 2000 gebieden te halen en daarom moeten middelen uit het transitiefonds ook beschikbaar komen voor andere gebiedsprocessen.

- 4) In het realiseren van een groenblauwe structuur is ons streven het afmaken van het Natuurnetwerk Brabant. Het Groenblauwe netwerk in onze regio bevat 5 belangrijke groengebieden: (1) Loonse en Drunense Duinen/ t Ven/ Moerputten/ Bossche Broek, (2) De Kampina, (3) Maashorst/Herperduin, (4) De Peel (deels) en (5) Maasheggen UNESCO Man en Biosphere. Dit 'Groenblauwnetwerk' koppelen we aan de strategie van verstedelijking volgens het principe 'landschap en natuur groeien mee met verstedelijking'. *We zetten in op het versterken van die groengebieden en het maken van robuuste verbindingen hiertussen die ruimte bieden aan een duurzaam gebruik voor mens, plant en dier. De belangrijkste focus ligt op de verbetering van de biodiversiteit én gezonde, robuuste en veerkrachtige watersystemen.*
- 5) Met een Bruto Regionaal Product van 32 miljard euro draagt Noordoost-Brabant 25% bij aan het totale BRP in Brabant. De regio is goed voor 350.000 banen op 650.000 inwoners, waarvan 55.000 banen in de gehele agrifoodcluster (2023). Behalve door agrifood wordt de economische structuur van de regio gekenmerkt door een sterke vertegenwoordiging van bedrijven in data, ICT, farmacie, transport en logistiek. De behoefte aan ruimte voor nieuwe werklocaties is groot. *Wij zetten in op ruimte voor nieuw werklocaties en het versterken van belangrijke economische brandpunten in de regio: Innovatiekwartier 's-Hertogenbosch (data, ICT en agri-food), Pivot Park Oss (farmaceutische innovatie), Stedelijk-Industrieel Centrum Veghel (food), Sociaal-Economisch Landschap Uden (innovatieve en gezonde landbouw), agri-food, tech en health in Land van Cuijk en Natuurinclusieve Spoordriehoek Boxtel (voedselsysteem van morgen).*

- 6) De verduurzaming van de bestaande gebouwde omgeving en industrie, plus de opgaven op het gebied van woningbouw, industrie en e-mobiliteit hebben een grote energiebehoefte (warmte, koeling en elektriciteit) waar rekening mee gehouden moet worden. Denk daarbij aan de ruimtevraag boven- en ondergronds voor opwek, opslag, conversie én transport van de benodigde energie. Om de ruimtevraag te beperken is het interessant om energieopwek, -opslag en -afname dicht bij elkaar te brengen en te denken in decentrale oplossingen. En uiteraard om waar mogelijk de energieopgave te combineren met een andere opgave die ruimte vraagt (denk aan zon-opdak).

Wij zetten in op het vroegtijdig afstemmen met betrokken partijen van de ruimtevraag boven- en ondergronds voor opwek, opslag, conversie en transport van energie, bij het verduurzamen van de bestaande gebouwde omgeving en industrie en de opgaven op het gebied van woningbouw, industrie en e-mobiliteit.

3 Generieke schuur- en schitterpunten

Uit de inventarisatie en analyse van alle beleid komt een aantal generieke schuur- en schitterpunten naar voren. Dit zijn punten waar steeds minimaal twee thema's elkaar raken. Dit kan negatief zijn, maar door de juiste dingen te doen kan het ook positief uitpakken. Er zijn meer schuurpunten denkbaar, maar dit zijn degene die tijdens de inventarisatie bleken te spelen binnen de

RNOB. Als een schuur- en/of schitterpunt niet in dit overzicht staat betekent dat dus niet dat de twee thema's niet kunnen schuren en/of schitteren, maar dat dit in de RNOB op dit moment niet het geval is.

De schuur- en schitterpunten verdienen extra aandacht. De schuurpunten

	Woningbouw	Economie / werklocaties	Mobiliteitstransitie	Voorzieningen	Energie netcapaciteit	Energie opwek	Landbouw	Natuur*	Water en bodem sturend	Klimaatadaptatie	Gezonde leefomgeving	Leefbaarheid	Recreatie
Woningbouw	⚡	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★	
Economie / werklocaties	★	⚡	★ ⚠	★ ⚠	★	★	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠		
Mobiliteitstransitie	★ ⚠	★ ⚠	⚡	★						★			
Voorzieningen	★		★	⚡								★	
Energie netcapaciteit	★ ⚠	★ ⚠			⚡								
Energie opwek	★ ⚠	★				⚡							
Landbouw							⚡	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠	★ ⚠		★
Natuur*	★ ⚠	★ ⚠					★ ⚠	⚡	★	★			★ ⚠
Water en bodem sturend	★ ⚠	★ ⚠					★ ⚠	★	⚡				
Klimaatadaptatie	★ ⚠	★ ⚠					★ ⚠	★		⚡	★		
Gezonde leefomgeving	★ ⚠	★ ⚠	★				★ ⚠			★	⚡		
Leefbaarheid	★			★								⚡	
Recreatie							★	★ ⚠					⚡

*Er wordt afwisselend gesproken over groen en natuur. Met natuur wordt bedoeld het biotisch en abiotisch systeem. Groen is het geheel van natuur(groen) en recreatiegroen.

moeten voorkomen worden en de schitterpunten nagestreefd.

In de tekst zijn schuurpunten geschreven in een omdat-formulering omdat er vanuit de inventarisatie geconstateerd is dat het schuurt. Schitterpunten zijn geschreven in een 'als'-formulering omdat er kansen worden gezien een positieve impact te maken door de thema's op de juiste manier te koppelen, maar dit nu nog niet per definitie gebeurt.

Woningbouw vs. ...

Water en bodem sturend

- ⚠️ Schuurt omdat nieuwe woningen komen op plekken die vanuit het water en bodemsysteem niet of beperkt geschikt zijn (want op de signaleringskaart - die naar geschiktheid in het buitenstedelijk gebied kijkt - niet 'groen').
- ★ Schittert als woningbouw en de herstructurering van wijken een impuls is om ook opgaven voor water en bodem aan te pakken (bv. met nieuwbouw bijdragen aan waterberging, landschapsherstel, etc.).

Mobiliteitstransitie

- ⚠️ Schuurt omdat woningen gebouwd worden op plekken die slecht multimodaal en met name slecht met OV bereikbaar zijn en/of niet nabij voorzieningen of werk; dit werkt extra autoverplaatsingen in de hand.
- ★ Schittert als nieuwe woningen worden gebouwd op plekken die multimodaal bereikbaar zijn en nabij een HOV-halte, of bestaande woningen beter multimodaal ontsloten worden en een HOV-halte wordt aangelegd (i.c.m. passend parkeerbeleid) wat minder autobewegingen stimuleert. Daarnaast kunnen veel verplaatsingen met de fiets of voet afgelegd worden door nabijheid tussen werklocaties, voorzieningen en woningen te realiseren.

Natuur

- ⚠️ Schuurt omdat nieuwbouw drukt op het biotisch en abiotisch systeem; sowieso bij uitbreiding (op maagdelijke grond, no net land take) maar ook inbreiding kan negatief zijn voor de natuur.
- ★ Schittert als vanuit het ontwikkelprincipe 'groen meenemen bij verstedelijking' (ver-)nieuwbouw en vergroening hand in hand gaan. Zo kunnen 'rode' investeringen ook 'groene' in de hand werken (bv. natuurinclusief bouwen, een groennorm of als er uit nieuwbouw geld bij komt voor bovenplanse groenvoorzieningen).

Gezonde leefomgeving & klimaatadaptatie

- ⚠️ Schuurt omdat verdichting en het daarmee gepaard gaande grotere oppervlak bebouwd gebied ten koste kan gaan van de gezonde leefomgeving en klimaatadaptatie (bv. afname van hoeveelheid groen; het minder aantrekkelijk worden van bewegen, ontspannen en ontmoeten in de openbare ruimte; hittestress; en overstromingsgevaar bij extreme buien).
- ★ Schittert als nieuwbouw een impuls is om ook opgaven voor een gezonde leefomgeving en klimaatadaptatie aan te pakken, zoals vergroening; het aantrekkelijker maken van de openbare ruimte voor bewegen, ontspannen en ontmoeten; en waterberging.

Economie

- ★ Schittert als nieuwe woningen in de juiste woonbehoeften voorzien (kwalitatieve programmering: de juiste woningtypologieën en woonmilieus op de juiste plek) en daarmee helpen om werknemers aan te trekken en behouden.

Voorzieningen

- ★ Schittert als nieuwe woningen een groei van het aantal inwoners betekent wat het draagvlak voor voorzieningen vergroot.

Leefbaarheid

- ★ Schittert als door nieuwe woningen het inwonertal toeneemt en dit een impuls geeft aan het draagvlak voor voorzieningen waardoor deze mogelijk gehandhaafd kunnen worden. Ook kan een toename van inwonertal een impuls geven aan de lokale gemeenschapszin. Beide verbeteren de leefbaarheid.

Werklocaties vs. ...

Water en bodem sturend

- ⚠️ Schuurt omdat sommige bedrijven water onttrekken uit de bodem wat het waterpeil en bodemgesteldheid niet ten goede komt.
- ★ Schittert als de realisatie of transformatie van werklocaties een impuls is om ook opgaven voor water en bodem aan te pakken (bv. bijdragen aan waterberging, landschapsherstel, etc.)

Mobiliteitstransitie

- ⚠️ Schuurt omdat werklocaties liggen op plekken die slecht multimodaal en met name slecht met OV bereikbaar zijn en/of niet nabij voorzieningen of woningen; dit werkt extra autoverplaatsingen in de hand. Het schuurpunt en de (file)druk verergeren als werklocaties intensiveren.
- ★ Schittert als nieuwe werklocaties worden gerealiseerd op plekken die multimodaal bereikbaar zijn en nabij een HOV-halte, of bestaande werklocaties beter multimodaal ontsloten worden en een HOV-halte wordt

aangelegd (i.c.m. passend parkeerbeleid) wat minder autobewegingen stimuleert. Daarnaast kunnen veel verplaatsingen met de fiets of voet afgelegd worden door nabijheid tussen werklocaties, voorzieningen en woningen te realiseren.

Natuur

- ⚠️ Schuurt omdat het uitgeven van grond het makkelijkste antwoord is op de (over-)vraag naar nieuwe werklocaties en uitbreidingsruimte, maar dit drukt op het biotisch en abiotisch systeem; sowieso bij uitbreiding (op maagdelijke grond, no net land take) maar ook inbreiding en intensivering van bestaande werklocaties kan een negatief effect hebben op (aanwezige en omliggende) natuur en landschap.
- ★ Schittert als vanuit het ontwikkelprincipe 'groen meenemen bij verstedelijking' (ver-)nieuwbouw van werklocaties en vergroening hand in hand gaan. Zo kunnen 'rode' investeringen ook 'groene' in de hand werken (bv. natuurinclusief bouwen, een groennorm of als er uit nieuwbouw geld bij komt voor bovenplanse groenvoorzieningen).

Gezonde leefomgeving & klimaatadaptatie

- ⚠️ Schuurt omdat verdichting en de realisatie van nieuwe werklocaties (en het daarmee gepaard gaande grotere oppervlak bebouwd gebied) ten koste kan gaan van de gezonde leefomgeving (bv. afname van hoeveelheid groen; het minder aantrekkelijk worden van bewegen, ontspannen en ontmoeten in de openbare ruimte; hittestress; en overstromingsgevaar bij extreme buien).
- ★ Schittert als de realisatie en transformatie van werklocaties een impuls is om ook opgaven voor een gezonde leefomgeving en klimaatadaptatie aan te pakken, zoals vergroening.

Mobiliteitstransitie vs. ...

Voorzieningen

- ★ Schittert als de mobiliteitstransitie en realisatie van bijvoorbeeld een station, OV-halte of mobiliteitshub door de verbetering van bereikbaarheid en toename van bezoekersstromen een impuls geeft aan een (lokaal) voorzieningencluster.

Werklocaties

- ★ Schittert als de mobiliteitstransitie en realisatie van bijvoorbeeld een station, OV-halte of mobiliteitshub door de verbetering van bereikbaarheid een aantrekkelijkere werk- en vestigingslocatie wordt.

Gezonde leefomgeving

- ★ Schittert als de mobiliteitstransitie betekent dat er meer ruimte op straat komt voor fijne fiets- en wandelpaden, voor sporten en buitenspelen.

Voorzieningen vs. ...

Leefbaarheid

- ★ Schittert als door multifunctioneel ruimtegebruik (bv. het combineren van verenigingskantine, buurthuis, buurtwinkel, bibliotheek, onderwijs, cultuur, horeca, etc.) voorzieningen in kleine(re) kernen gehandhaafd kunnen blijven wat de leefbaarheid ten goede komt.

Energie netcapaciteit vs. ...

Woningbouw

- ⚠ Schuurt omdat er onvoldoende netcapaciteit beschikbaar is om de benodigde nieuwe aansluitingen (voor energieverbruik maar ook energie opwek en uitwisseling van opgewekte energie en warmte) te realiseren en de voor de hand liggende oplossingen vergen een lange adem.

Werklocaties

- ⚠ Schuurt omdat er onvoldoende netcapaciteit beschikbaar is om de benodigde nieuwe aansluitingen (voor energieverbruik maar ook energie opwek en uitwisseling van opgewekte energie en warmte) te realiseren en de voor de hand liggende oplossingen vergen een lange adem.

Energie opwek vs. ...

Woningbouw

- ⚠ Schuurt omdat je energie het liefst opwekt nabij de grootste vraag en dus in of nabij stedelijke gebieden, maar dit wordt door de RES niet gestimuleerd omdat deze enkel grootschalige opwekprojecten meetelt. Schuurt ook omdat het opwekken van energie nabij de grootste vraag en dus in of nabij stedelijke gebieden in de praktijk vaak stuit op weerstand ('NIMBY').
- ★ Schittert als je opwek van duurzame energie zoveel mogelijk binnen en aan de randen van stedelijk gebied positioneert omdat er dan een minder grote afstand door het net getransporteerd moet worden waardoor het energienet wordt ontlast en energieverlies tijdens transport wordt geminimaliseerd.

Werklocaties

- ★ Schittert als duurzame energie op of nabij bedrijventerreinen (NB de grootste energieverbruikers) opgewekt wordt waardoor energie over een minder grote afstand getransporteerd hoeft te worden en zo het energienet wordt ontlast en energieverlies tijdens transport wordt geminimaliseerd. Ook zijn er op bedrijventerreinen grote kansen om als collectief van bedrijven (o.a. door schaalvoordelen) in te zetten op duurzame opwek en zo (deels) zelfvoorzienend te worden (energiehub).

Landbouw vs. ...

Water en bodem sturend

- ⚠️ Schuurt omdat het huidige grondgebruik in de landbouw niet per definitie de beste match is vanuit bodemsoort en lokale watersysteem (en dus de klimaatonderlegger) bezien.
- ★ Schittert als de transitie waar de landbouw voor staat een herbezinning op locaties voor en vormen van landbouw betekent. Hoe dit past bij het watersysteem en de bodemsoorten en -gesteldheid, kan onderdeel van die puzzel zijn (zoals bijvoorbeeld in de pilot Land van Cuijk).

Natuur

- ⚠️ Schuurt omdat de huidige landbouw lang niet altijd bevorderlijk is voor de natuur (o.a. biodiversiteit, geschikte leefgebieden, ongehinderd verplaatsen / broeden).
- ★ Schittert als de landbouwtransitie betekent dat nieuwe manieren van 'boeren' gezocht worden, en in die zoektocht kringlooplandbouw een uitgangspunt is. Kringlooplandbouw moet zorgen voor een betere water- en bodemkwaliteit en verhoogt de biodiversiteit.

Gezonde leefomgeving & klimaatadaptatie

- ⚠️ Schuurt omdat intensieve veehouderij en bepaalde landbouwbedrijven rondom woongebieden (geluids- en geur-) overlast geven en de gezondheid van mens en dier kunnen aantasten (o.a. luchtverontreiniging, concentraties gifstoffen en ziektes).
- ★ Schittert als de veehouderijen en landbouwbedrijven een transitie naar natuurinclusieve landbouw doormaken. Natuurinclusieve landbouw draagt naast de kwaliteit van water, bodem en biodiversiteit ook bij aan een aantrekkelijker landschap met hogere recreatieve waarde welke ook nog eens beter bestand is tegen het veranderende klimaat dan de gangbare landbouw.

Recreatie

- ★ Schittert als de landbouwtransitie en de nieuwe manieren van 'boeren' samengaan met de beleveniseconomie en het meer openstellen van bedrijven t.b.v. (publieke) nevenfuncties (verbrede landbouw).

Natuur vs. ...

Recreatie

- ⚠️ Schuurt omdat recreatieve druk(te) (bv. overbezochte natuurgebieden en de recreatieve vaart) soms ten koste gaat van de natuur en zijn biodiversiteit.
- ★ Schittert als investeringen in recreatie en natuur hand in hand gaan. Denk bijvoorbeeld aan investeringen in recreatieve routes door natuurgebieden waardoor de natuur en zijn biodiversiteit buiten de routes kan floreren of bijvoorbeeld het aanleggen van recreatieve fietspaden die ook ecologische verbindingzones vormen in het natuurnetwerk (uiteraard moet de recreatie niet ten koste gaan van de natuur en zijn biodiversiteit).

Water en bodem sturend

- ★ Schittert als meer aandacht en ruimte voor bodem en water (en dus de klimaatonderlegger) een impuls geven aan de natuur en zijn biodiversiteit.

Klimaatadaptatie vs. ...

Natuur

- ★ Schittert als maatregelen en vergroening met het oog op klimaatadaptatie gecombineerd worden met de realisatie van ecologische verbindingen en het verhogen van de biodiversiteit.

Gezonde leefomgeving

- ★ Schittert als maatregelen en vergroening met het oog op klimaatadaptatie ook leiden tot een betere volksgezondheid, fysiek (o.a. meer bewegen en sporten, meer fijnstof afvang) én mentaal (o.a. zicht op groen of blauw vermindert stress).

Op een hoger abstractieniveau:

Water en bodem sturend vs. ...

Regionale identiteit

- ★ Schittert als het sturend maken van water en bodem (en dus de klimaatonderlegger) in een regio met unieke wijstgronden, hoge stuifzandgronden, beken, mooie beekdalen en (ruimte voor de) rivieren, leidt tot inzicht in en versterking van de unieke kwaliteiten van de regio, waardoor de regio een duidelijker profiel krijgt.

Buur zijn van Brainport vs. ...

Eigen opgaven

- ⚠ Schuurt omdat de opgaven waar de RNOB zich voor gesteld ziet (zoals woningbouw, vraag naar bedrijfsruimte en recreatiedruk op natuur) en de daarmee gepaard gaande ruimtevrage, worden vergroot door druk van 'buitenaf'.
- ★ Schittert als de kansen die er voor de RNOB zijn om sterker, gezonder, slimmer, fijner etc. te worden, vergroot worden doordat er meer 'massa' bij komt. Meer inwoners en meer bedrijven betekenen een impuls aan gemeenschappen, voorzieningen, kennisuitwisseling, lokale belastingen, lokale toeleveranciers, etc.

4 Kaartenanalyse

Regionaal en bovenregionaal zijn verschillende ruimtelijke afspraken gemaakt en beleidsintenties afgesproken die de toekomst van de RNOB bepalen. Deze afspraken zijn veelal sectoraal gemaakt binnen verschillende programma's. Om een ruimtelijk beeld te krijgen zijn deze afspraken op kaart gezet (paragraaf 4.1) en met elkaar geïntegreerd met als resultaat een integrerende overzichtskaart die weergeeft wat het toekomstbeeld voor de regio is vanuit al bestaande afspraken (paragraaf 4.2).

Door de verschillende (sectorale) afspraken ruimtelijk op elkaar te leggen wordt

duidelijk dat afspraken op verschillende plekken overlappen. In veel gevallen is dit geen probleem en vaak zelfs een kans omdat daar meerdere afspraken en dus opgaven integraal opgelost kunnen worden; je kunt er twee of meer vliegen in één klap slaan. In sommige gevallen vormen overlappende afspraken echter schuurpunten. Op deze plekken lijken afspraken strijdig aan elkaar te zijn en is extra aandacht vereist om het schuurpunt op te lossen of zelfs om te zetten in een schitterpunt.

4.1 Kaartenreeks bestaande ruimtelijke afspraken en afgesproken beleidsintenties

Als eerste zijn bestaande ruimtelijke afspraken en afgesproken beleidsintenties afzonderlijk van elkaar op kaart gezet. Bijna alle kaarten in deze paragraaf zijn gebaseerd op kaarten in beleidsdocumenten. De locaties, vormen en legenda's op de kaarten zijn zo precies mogelijk overgenomen van de originele kaarten, ook als dit abstracte weergaven betrof. Enkele kaarten zijn gebaseerd op ruimtelijke afspraken die expliciet in beleidsteksten beschreven zijn. In deze gevallen is dat bij de kaart aangegeven. De kaarten bevatten dan ook geen eigen interpretaties maar feitelijke informatie.

Aangezien het hier draait om afspraken met ruimtelijke impact binnen de RNOB en om leesbaarheid te waarborgen, zijn alle kaarten beperkt tot de grenzen van de RNOB.

Voor de originele kaarten, beleidsteksten en achtergrondinformatie kunnen de bronnen geraadpleegd worden. Deze staan bovenaan elke kaart.

Belangrijk te vermelden is dat afspraken mogelijk in de periode na vaststelling

van de beleidsdocumenten ter discussie zijn gesteld en wellicht worden heroverwogen. Aanpassingen zijn echter nog niet bestuurlijk goedgekeurd en daarom niet meegenomen in deze analyse. Alles in deze kaartenreeks is bestuurlijk afgesproken.

De kaartenreeks bevat de volgende ruimtelijke afspraken en afgesproken beleidsintenties:

- Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040*
 - Ontwikkelpincipe 1: bodem en watersysteem als basis voor de verstedelijking - signaleringskaart
 - Ontwikkelpincipe 2: Landschap en natuur groeien mee met verstedelijking
 - Ontwikkelpincipe 3: Nieuwe woningen versterken bestaande steden en dorpen
 - Ontwikkelpincipe 5: Kwalitatieve werkgebieden als randvoorwaarde voor een circulaire economie
- Mobiliteitspakket Stedelijke Regio 's-Hertogenbosch

- Regionale Woondeal Noordoost-Brabant
- Regionale Energiestrategie (RES) 1.0
 - Opgaven
 - Zoekgebieden zonnevelden en windturbines
- Delta Rhine Corridor
- Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) 2022-2027: maximale boordiepte voor gesloten energiesystemen
- Investeringsplan Enexis 2022-2031
- Natuurnetwerk Brabant
- Houtskoolschets Brabants Programma Landelijk Gebied
- Regionaal Programma Natuur en Landschap
- Regionale waterberging en reserveringsgebieden waterberging
- Provinciaals Programma Grote Oogst
- Regionale Detailhandelsvisie

*Het vijfde ontwikkelprincipe uit het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040 (mobiliteitstransitie maatwerk voor stad en dorp) is niet op een aparte kaart gezet, omdat deze intussen verder uitgewerkt is in het Mobiliteitspakket Stedelijke Regio 's-Hertogenbosch die is opgenomen in de kaartenreeks.

Let op: cirkels en icoontjes op de kaarten zijn niet op schaal.

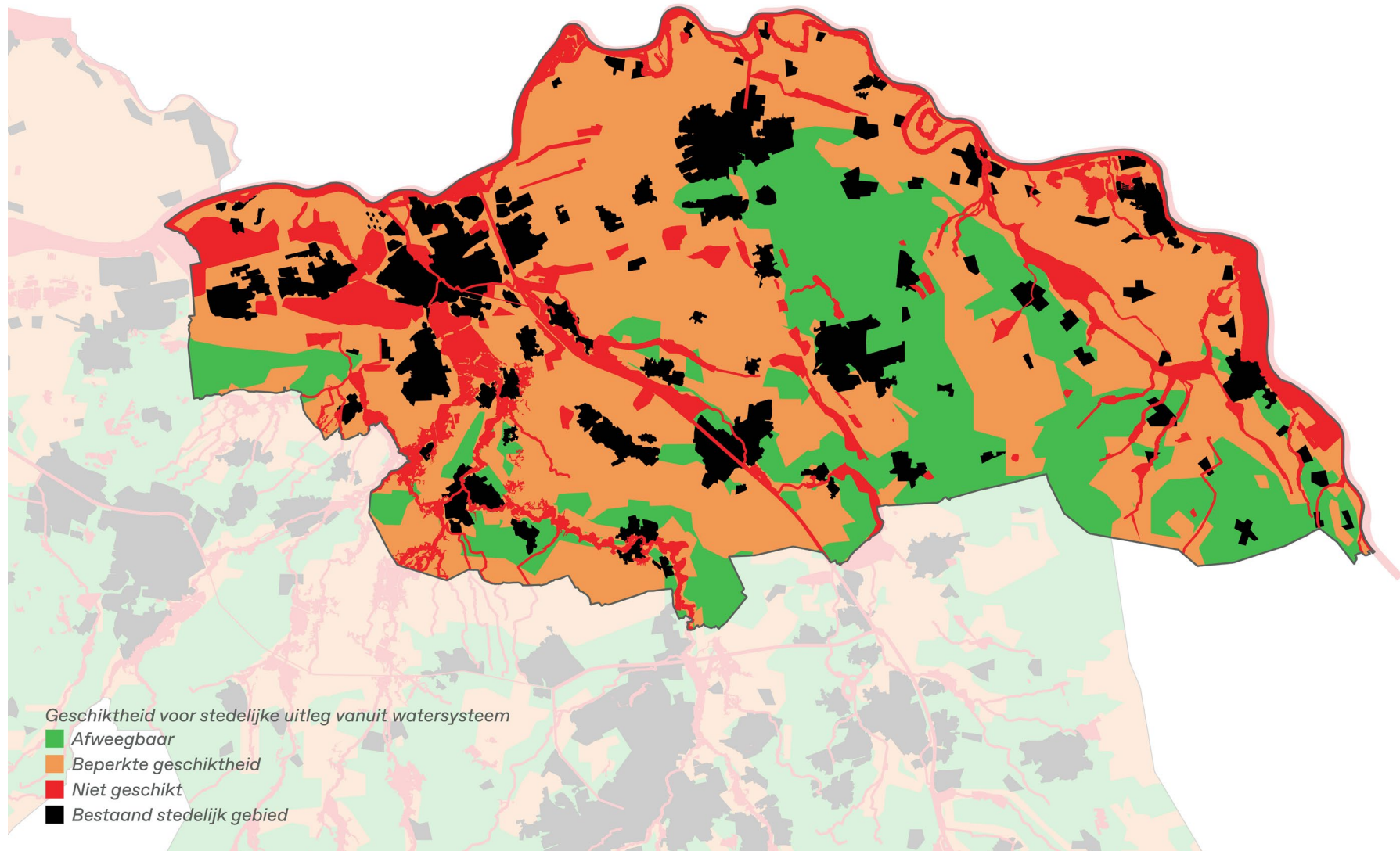

Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040:

Ontwikkelpincipe 1 - Bodem en watersysteem als basis voor verstedelijking - Signaleringskaart

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: mei 2023

Tijdshorizon: 2040

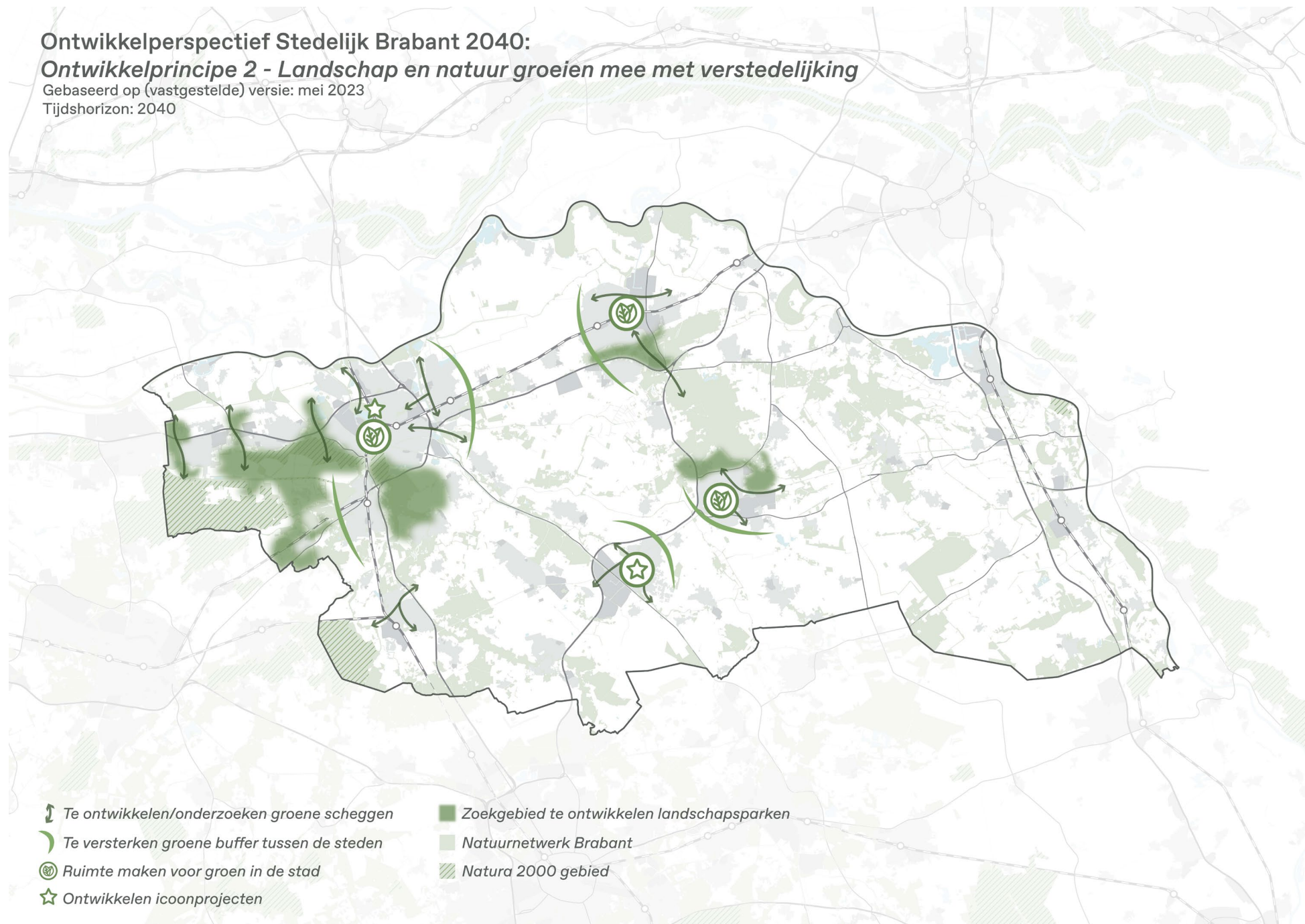

Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040:

Ontwikkelpincipe 2 - Landschap en natuur groeien mee met verstedelijking

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: mei 2023

Tijdshorizon: 2040

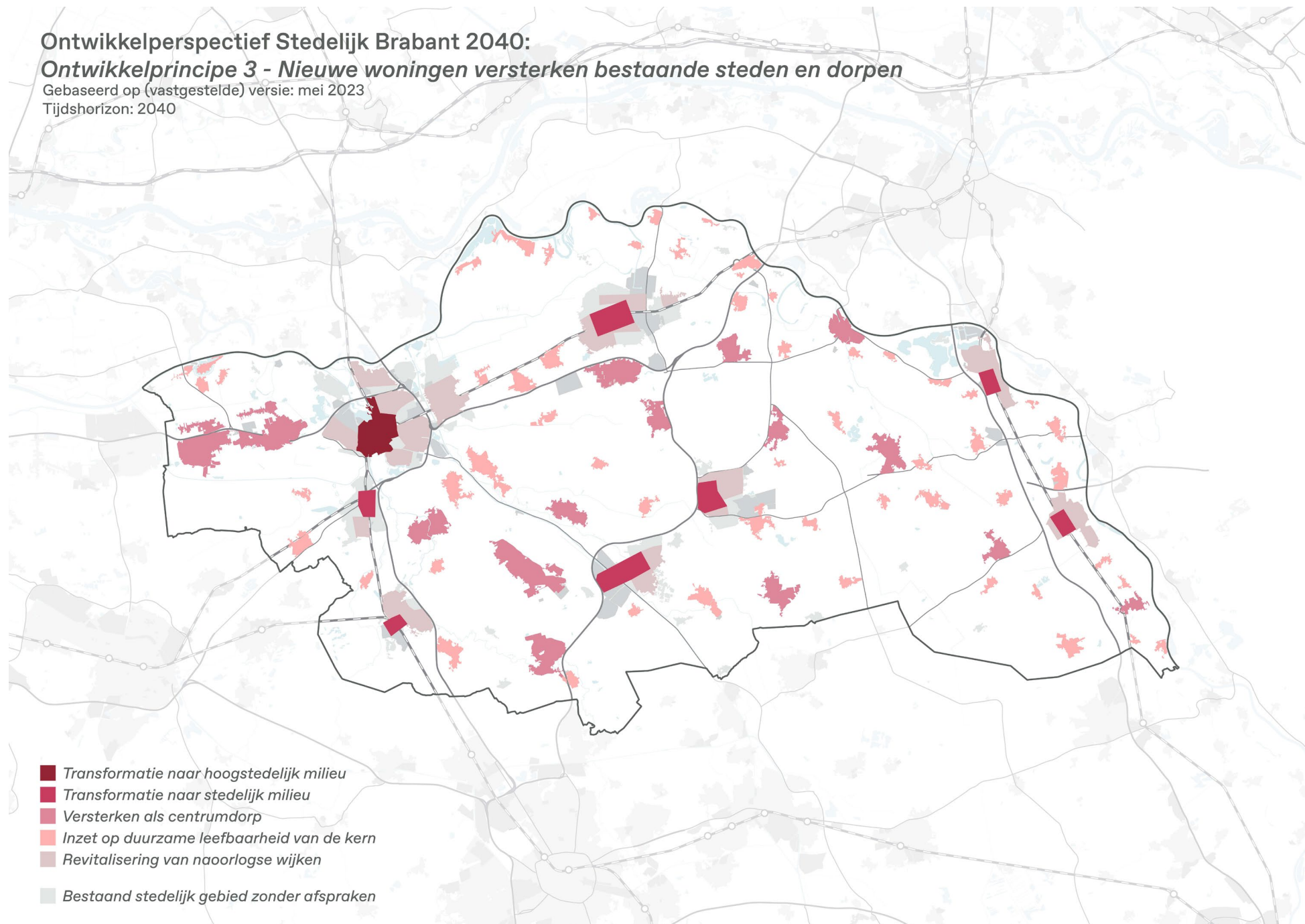

Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040:

Ontwikkelpincipe 3 - Nieuwe woningen versterken bestaande steden en dorpen

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: mei 2023

Tijdshorizon: 2040

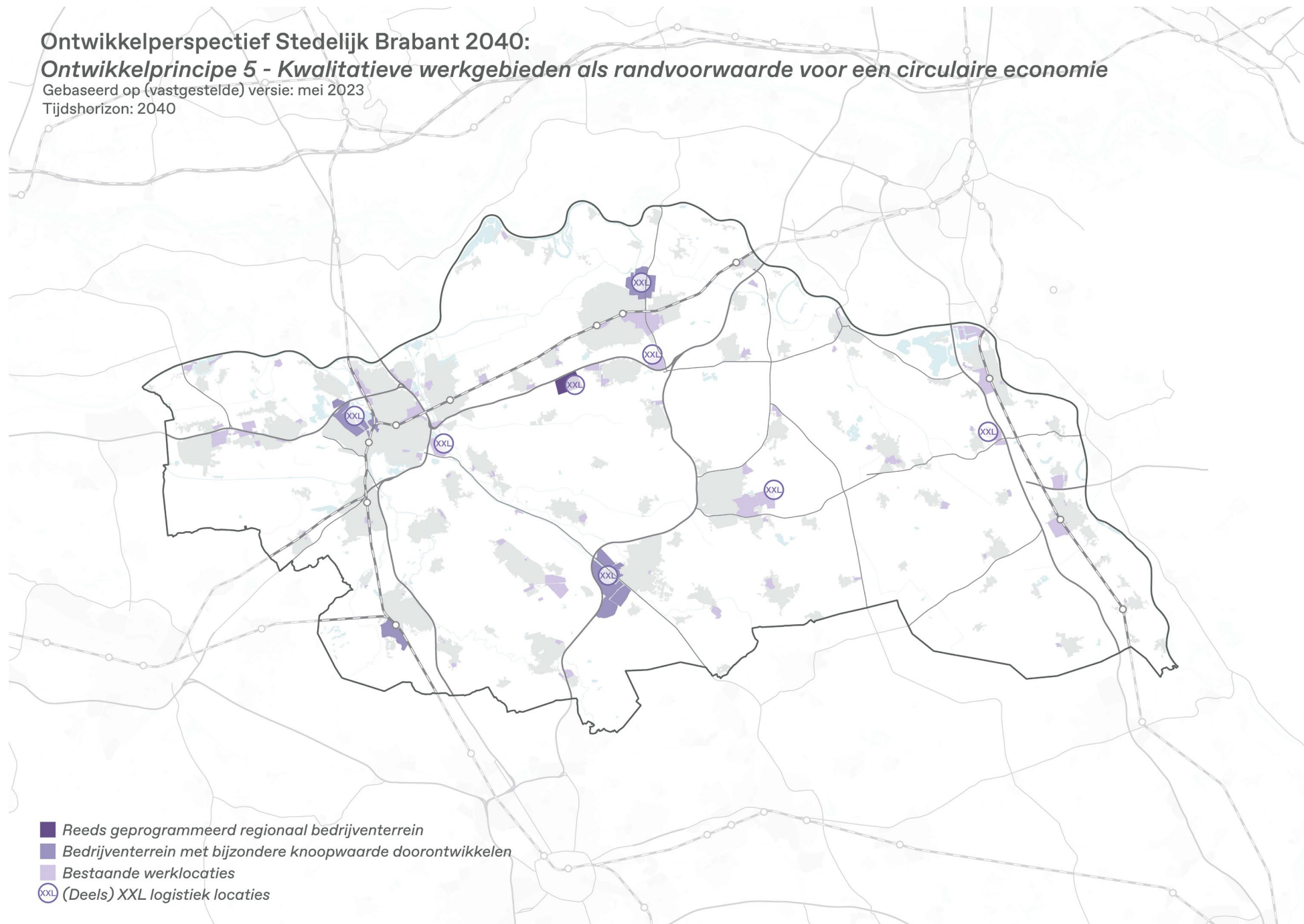
- Transformatie naar hoogstedelijk milieu
- Transformatie naar stedelijk milieu
- Versterken als centrumdorp
- Inzet op duurzame leefbaarheid van de kern
- Revitalisering van naoorlogse wijken
- Bestaand stedelijk gebied zonder afspraken

Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040:

Ontwikkelpincipe 5 - Kwalitatieve werkgebieden als randvoorwaarde voor een circulaire economie

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: mei 2023

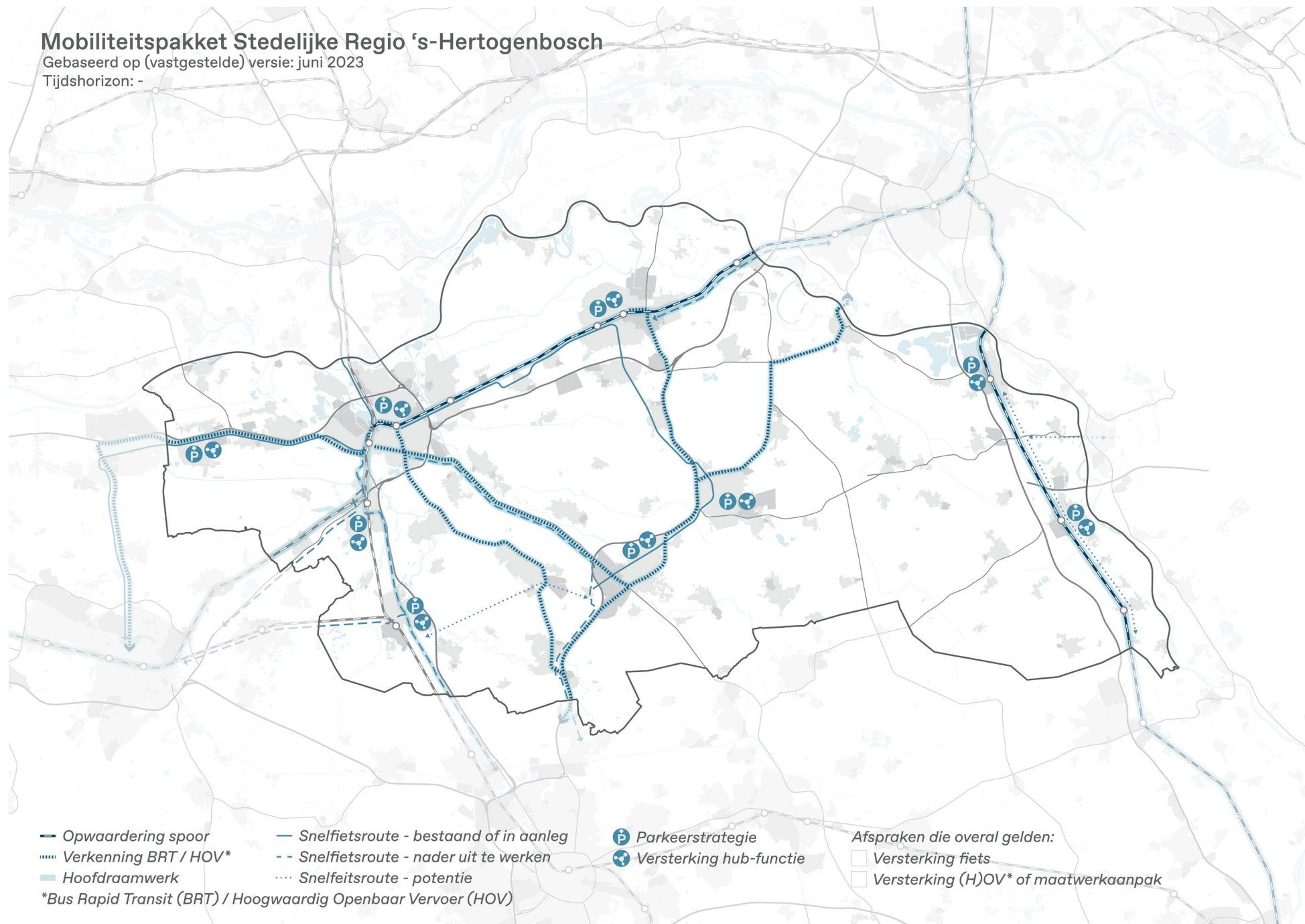
Tijdshorizon: 2040

Mobiliteitspakket Stedelijke Regio 's-Hertogenbosch

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: juni 2023

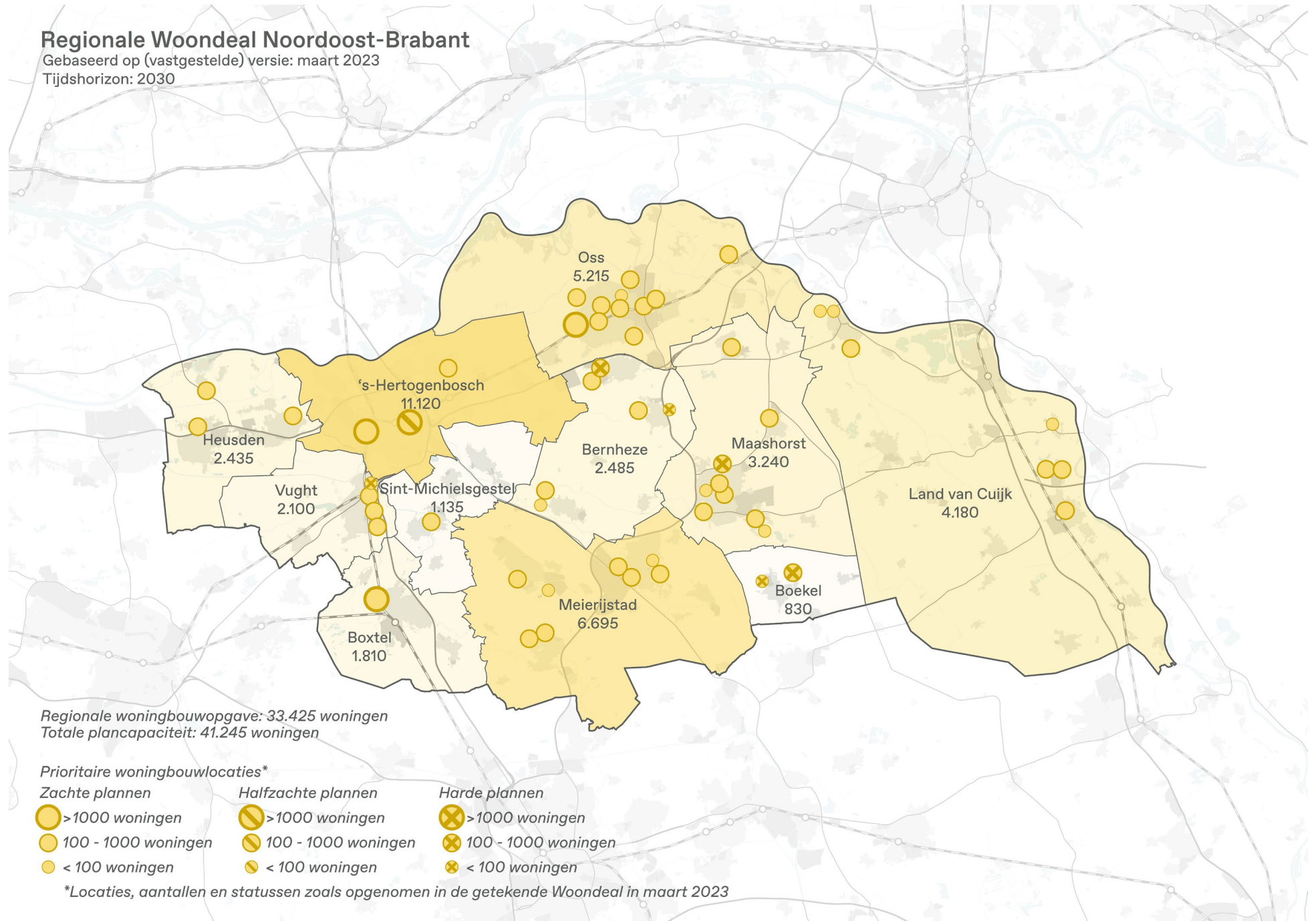
Tijdshorizon: -

Regionale Woondeal Noordoost-Brabant

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: maart 2023

Tijdshorizon: 2030

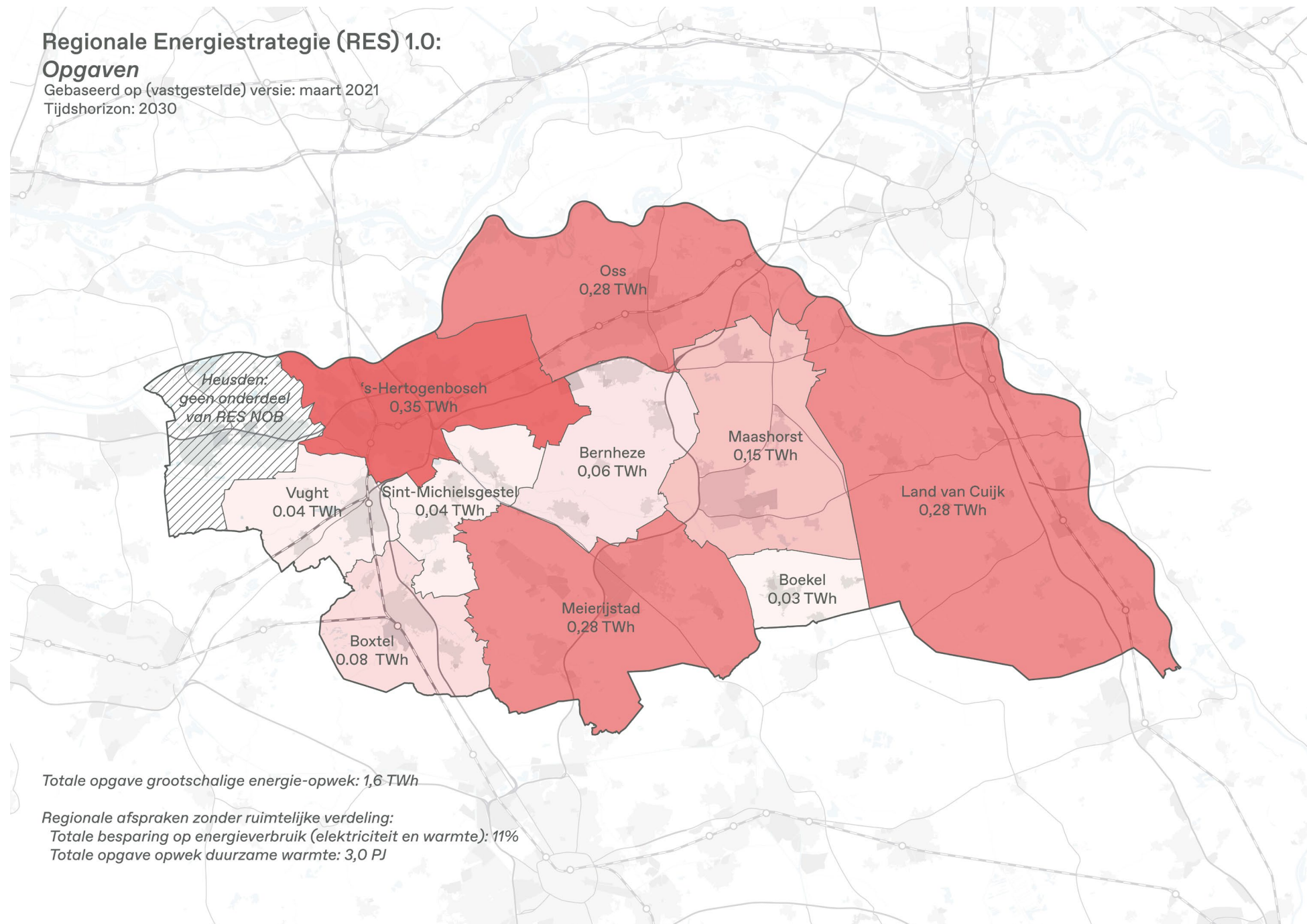

Regionale Energiestrategie (RES) 1.0:

Opgaven

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: maart 2021

Tijdshorizon: 2030

Totale opgave grootschalige energie-opwek: 1,6 TWh

Regionale afspraken zonder ruimtelijke verdeling:

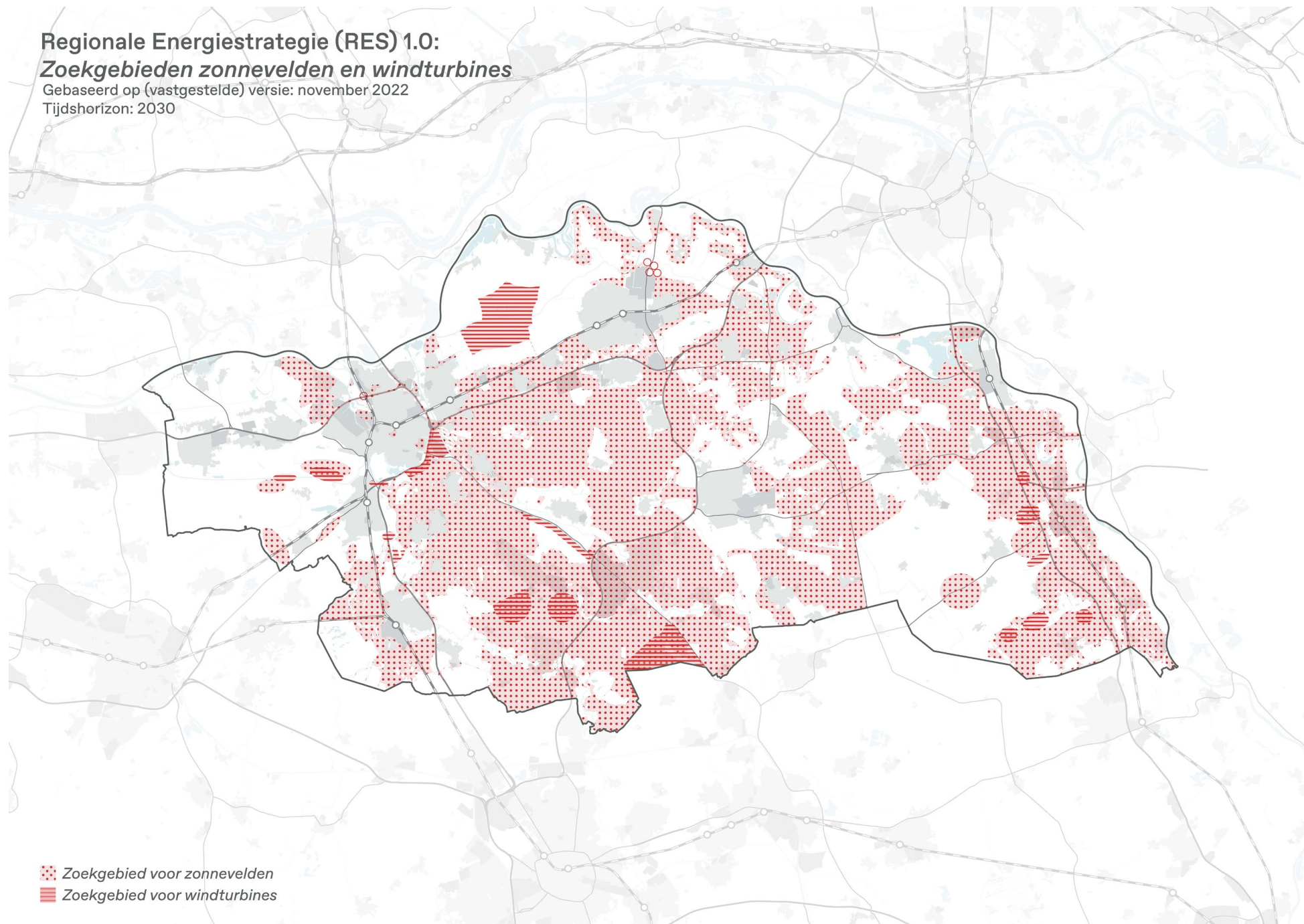
Totale besparing op energieverbruik (elektriciteit en warmte): 11%

Totale opgave opwek duurzame warmte: 3,0 PJ

Deze kaart is gebaseerd op ruimtelijke afspraken die expliciet in beleidsteksten beschreven zijn.

Regionale Energiestrategie (RES) 1.0: Zoekgebieden zonnevelden en windturbines

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: november 2022
Tijdshorizon: 2030

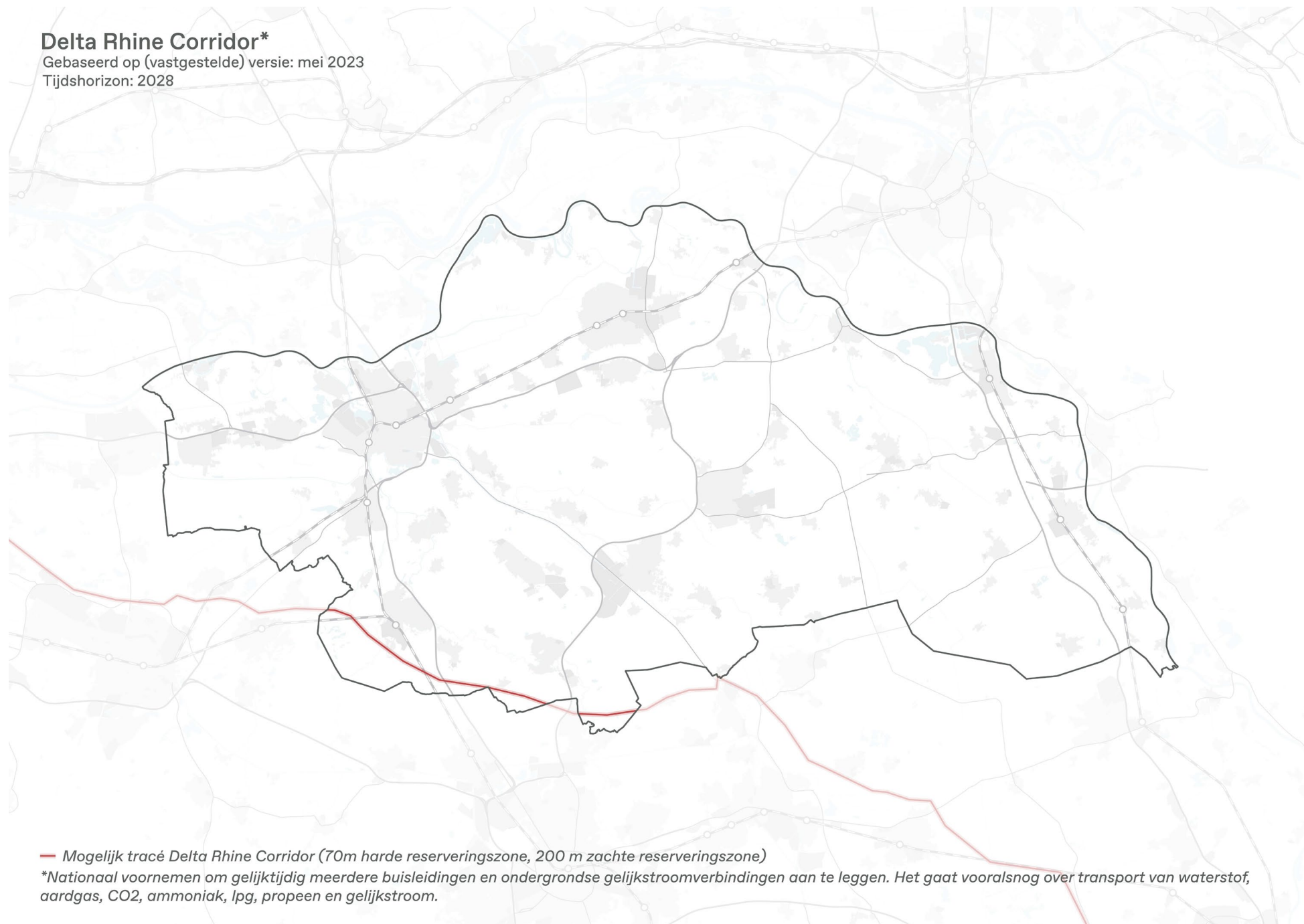
- ⬢ Zoekgebied voor zonnevelden
- ▬ Zoekgebied voor windturbines

Delta Rhine Corridor*

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: mei 2023

Tijdshorizon: 2028

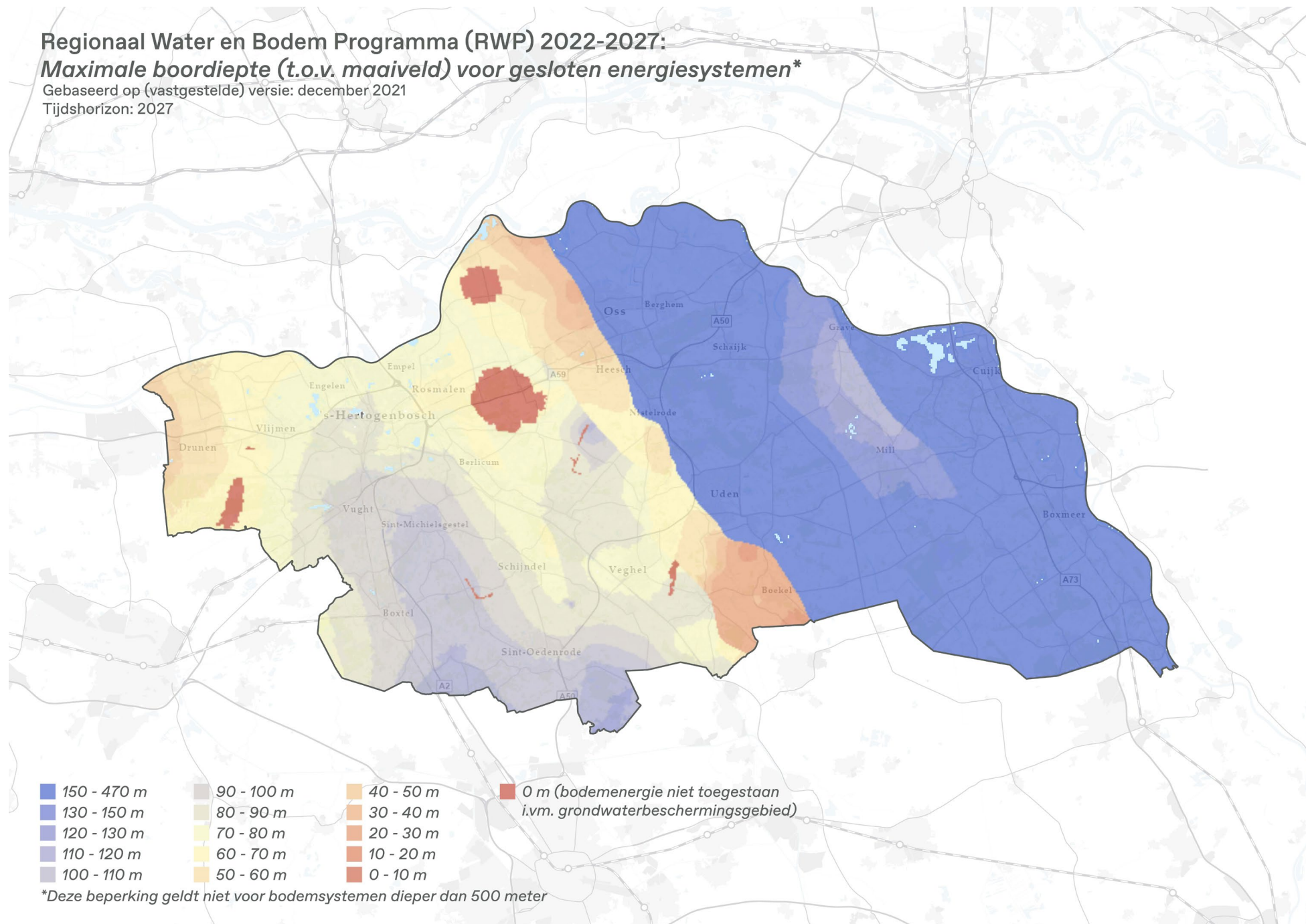

— Mogelijk tracé Delta Rhine Corridor (70m harde reserveringszone, 200 m zachte reserveringszone)

*Nationaal voornemen om gelijktijdig meerdere buisleidingen en ondergrondse gelijkstroomverbindingen aan te leggen. Het gaat vooralsnog over transport van waterstof, aardgas, CO₂, ammoniak, lpg, propeen en gelijkstroom.

Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) 2022-2027: Maximale boordiepte (t.o.v. maaiveld) voor gesloten energiesystemen*

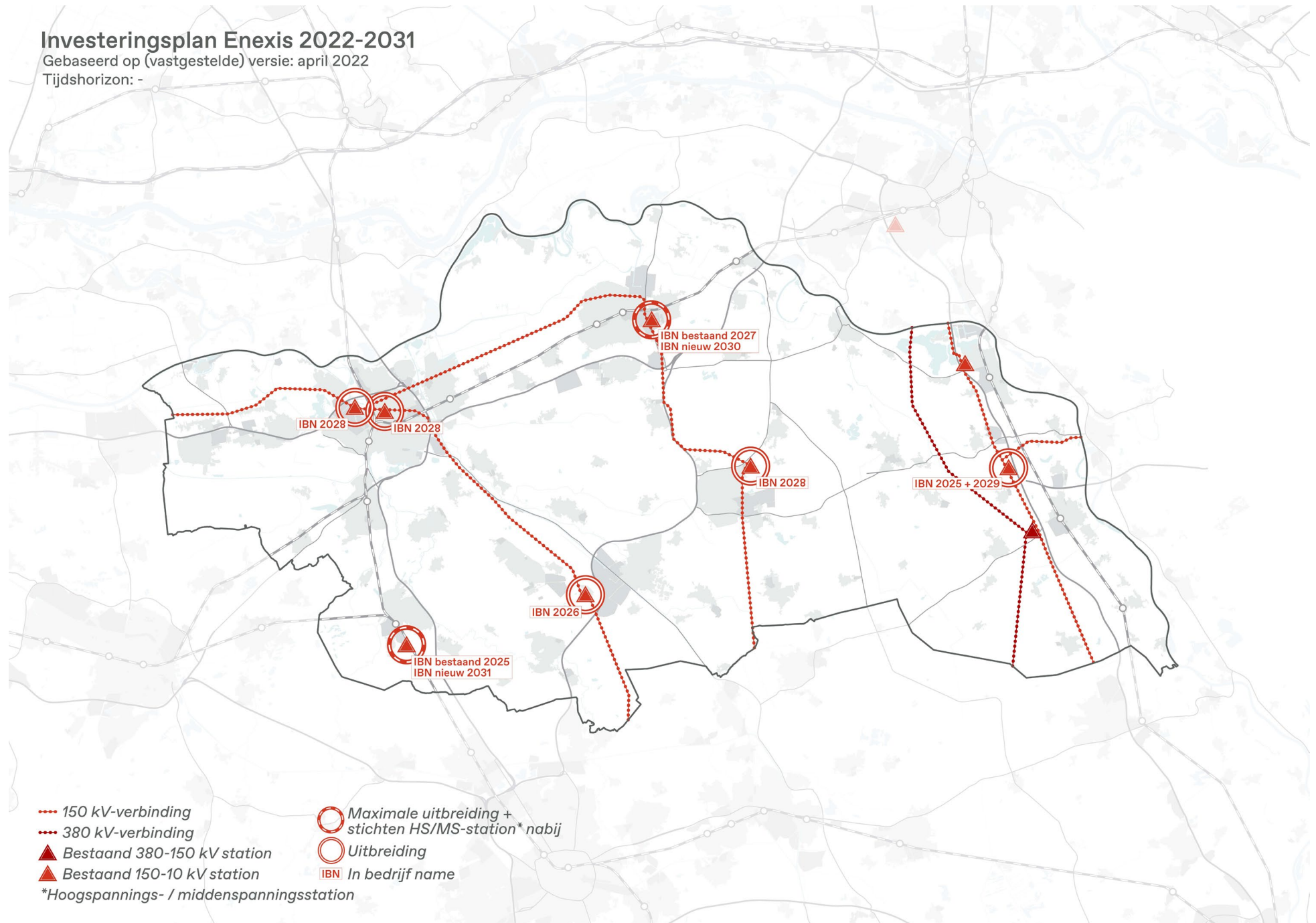
Gebaseerd op (vastgestelde) versie: december 2021
Tijdshorizon: 2027

Investeringsplan Enexis 2022-2031

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: april 2022

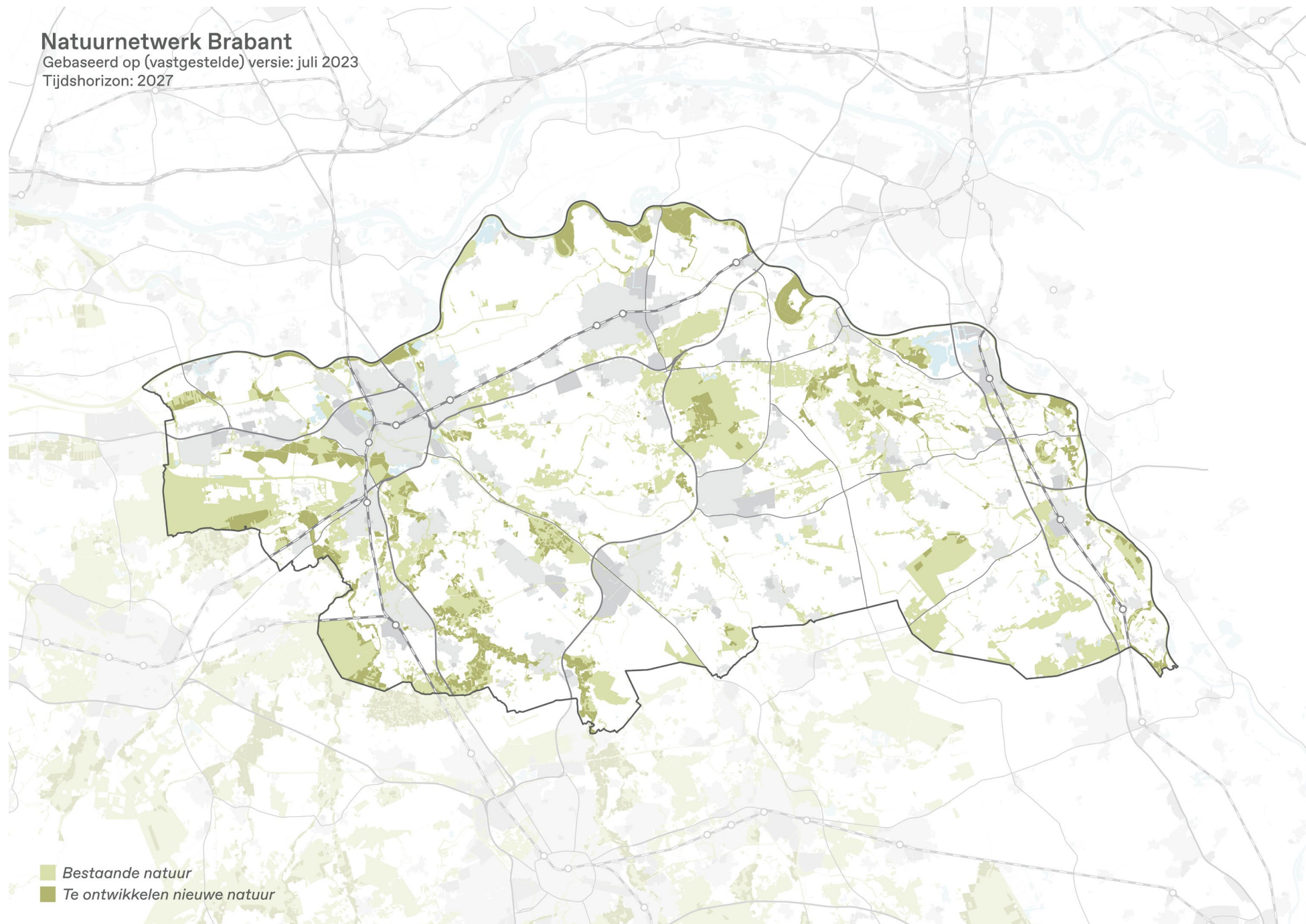
Tijdshorizon: -

Natuurnetwerk Brabant

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: juli 2023

Tijdshorizon: 2027

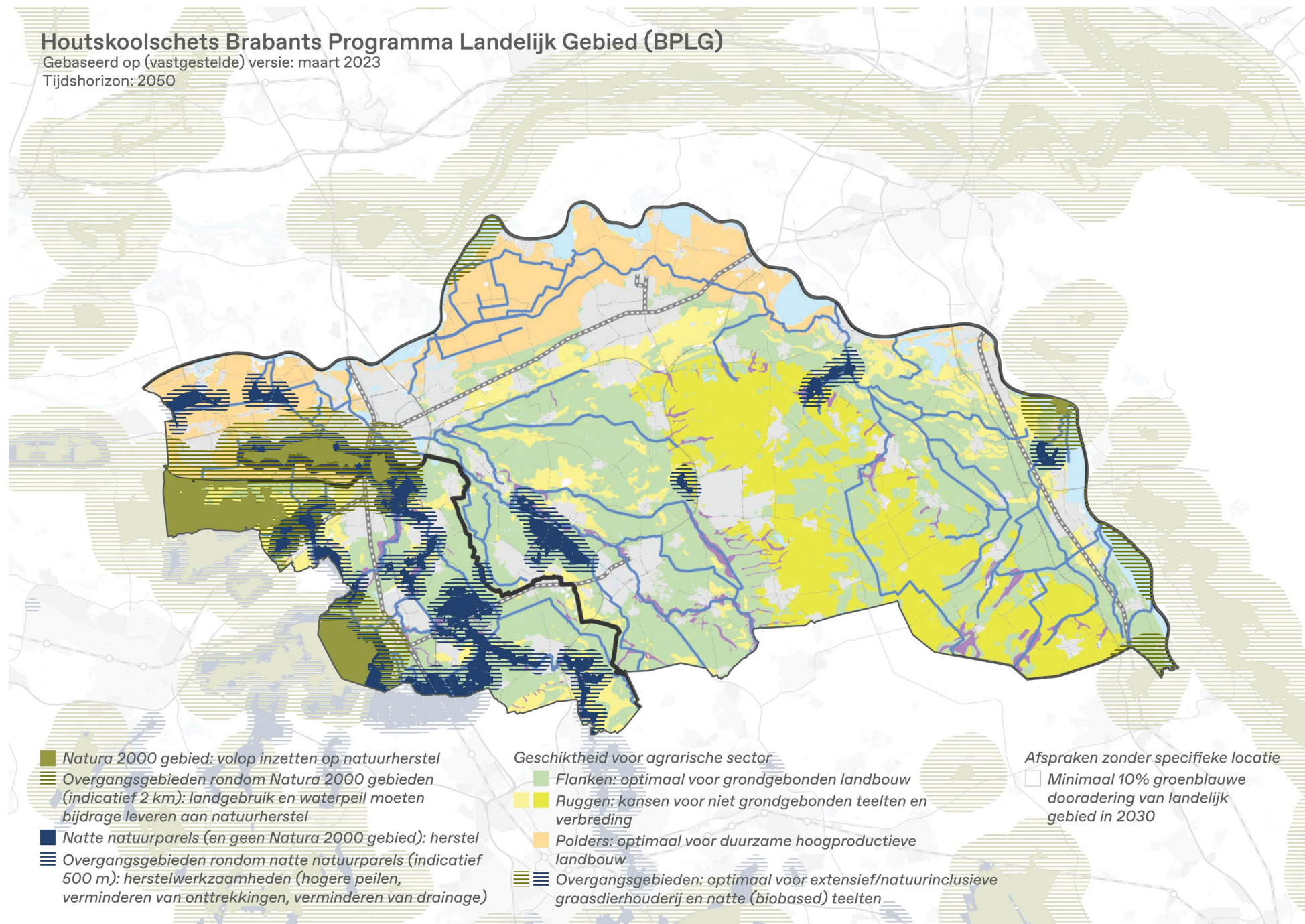
- Bestaande natuur
- Te ontwikkelen nieuwe natuur

Houtskoolschets Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG)

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: maart 2023

Tijdshorizon: 2050

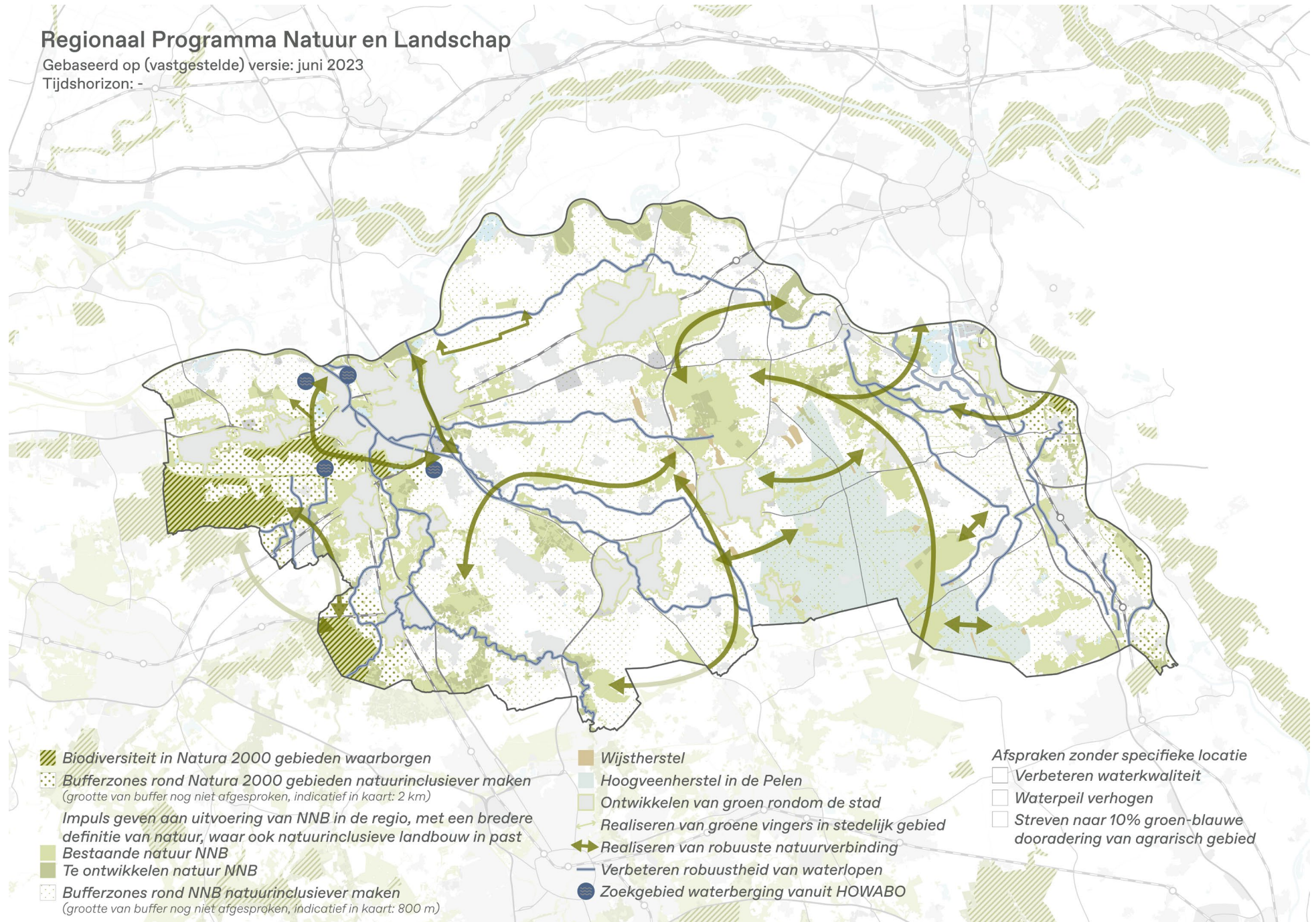

Deze kaart is gebaseerd op ruimtelijke afspraken die expliciet in beleidsteksten beschreven zijn.

Regionaal Programma Natuur en Landschap

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: juni 2023

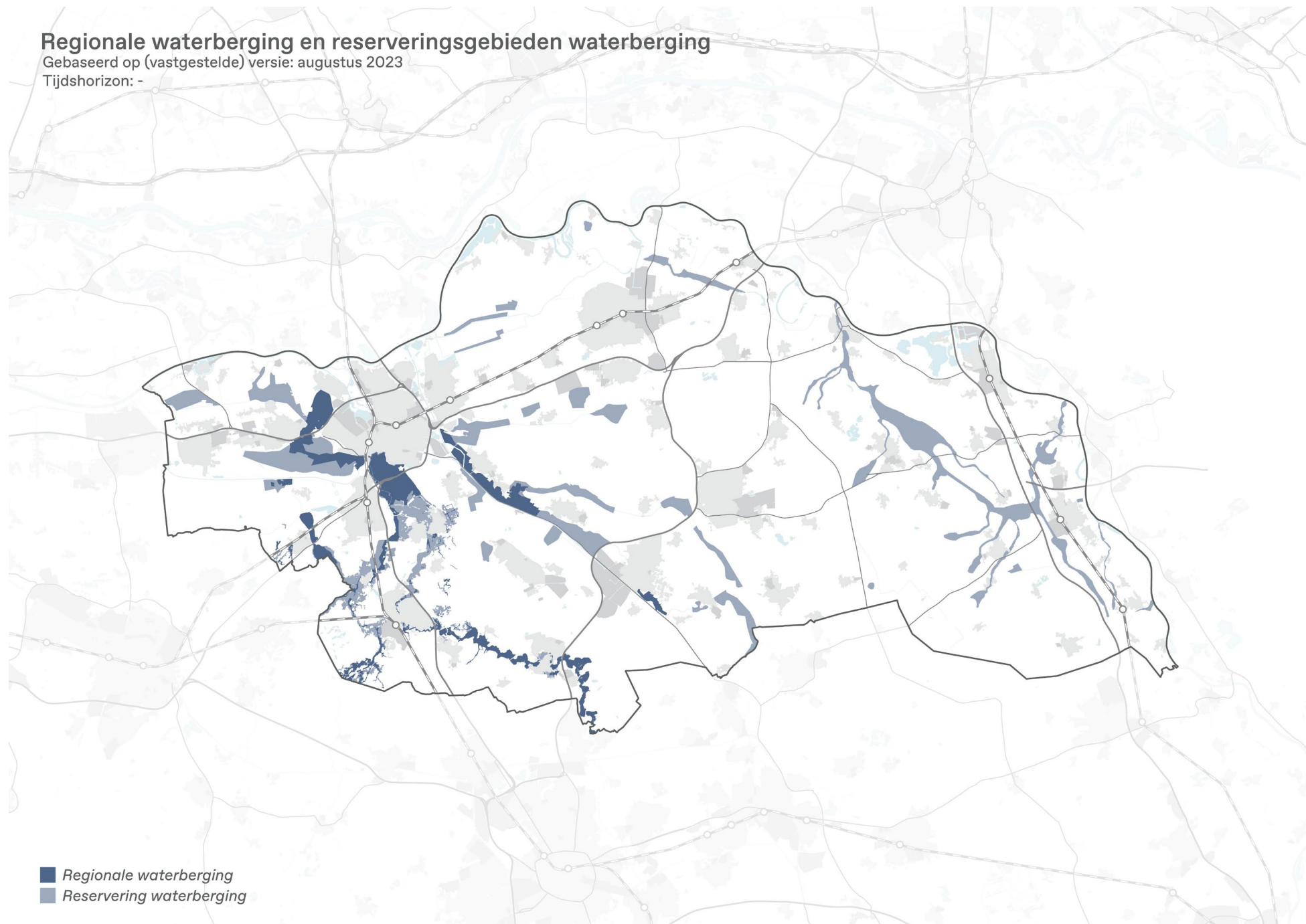
Tijdshorizon: -

Regionale waterberging en reserveringsgebieden waterberging

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: augustus 2023

Tijdshorizon: -

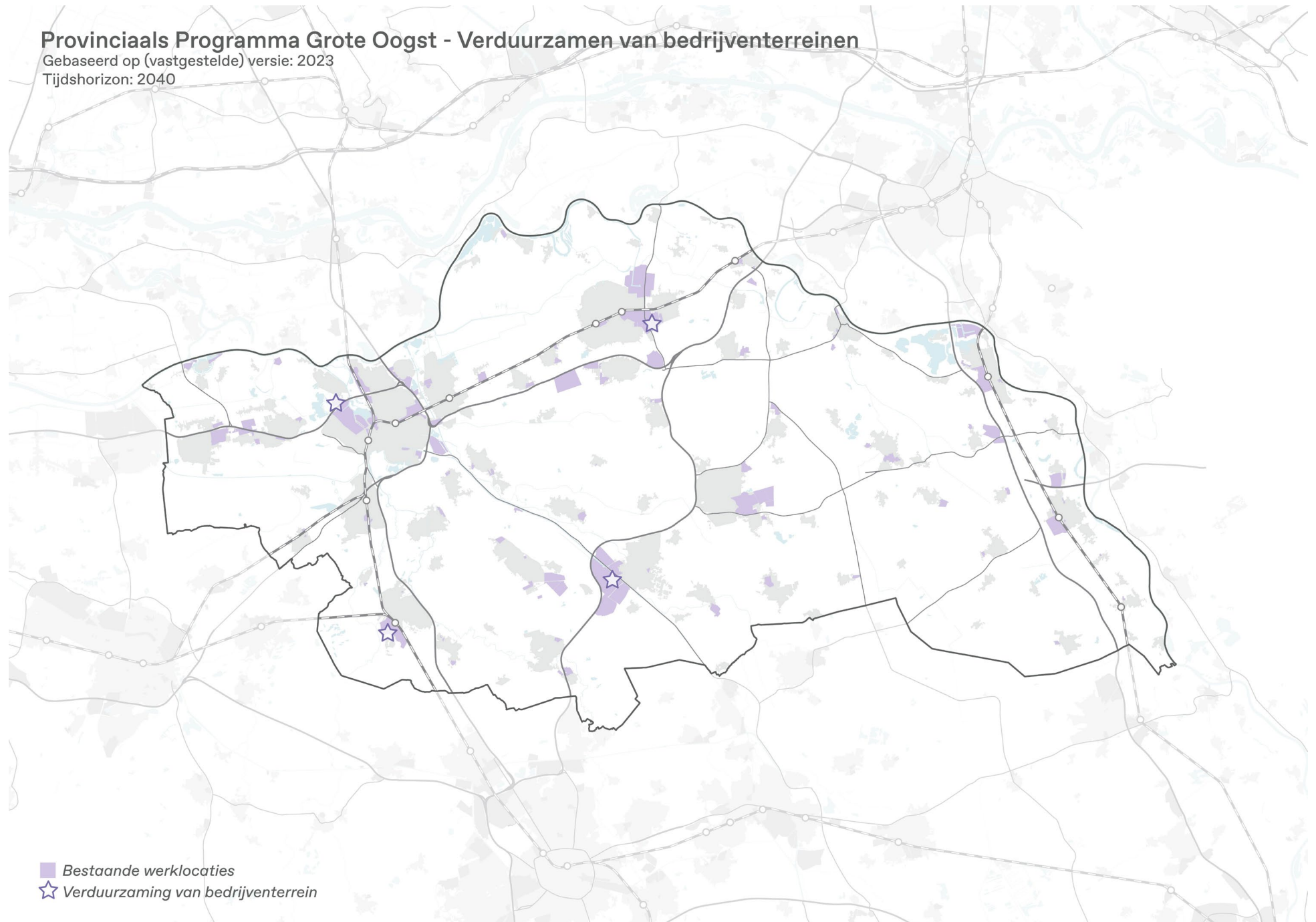

- Regionale waterberging
- Reservering waterberging

Provinciaals Programma Grote Oogst - Verduurzamen van bedrijventerreinen

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: 2023

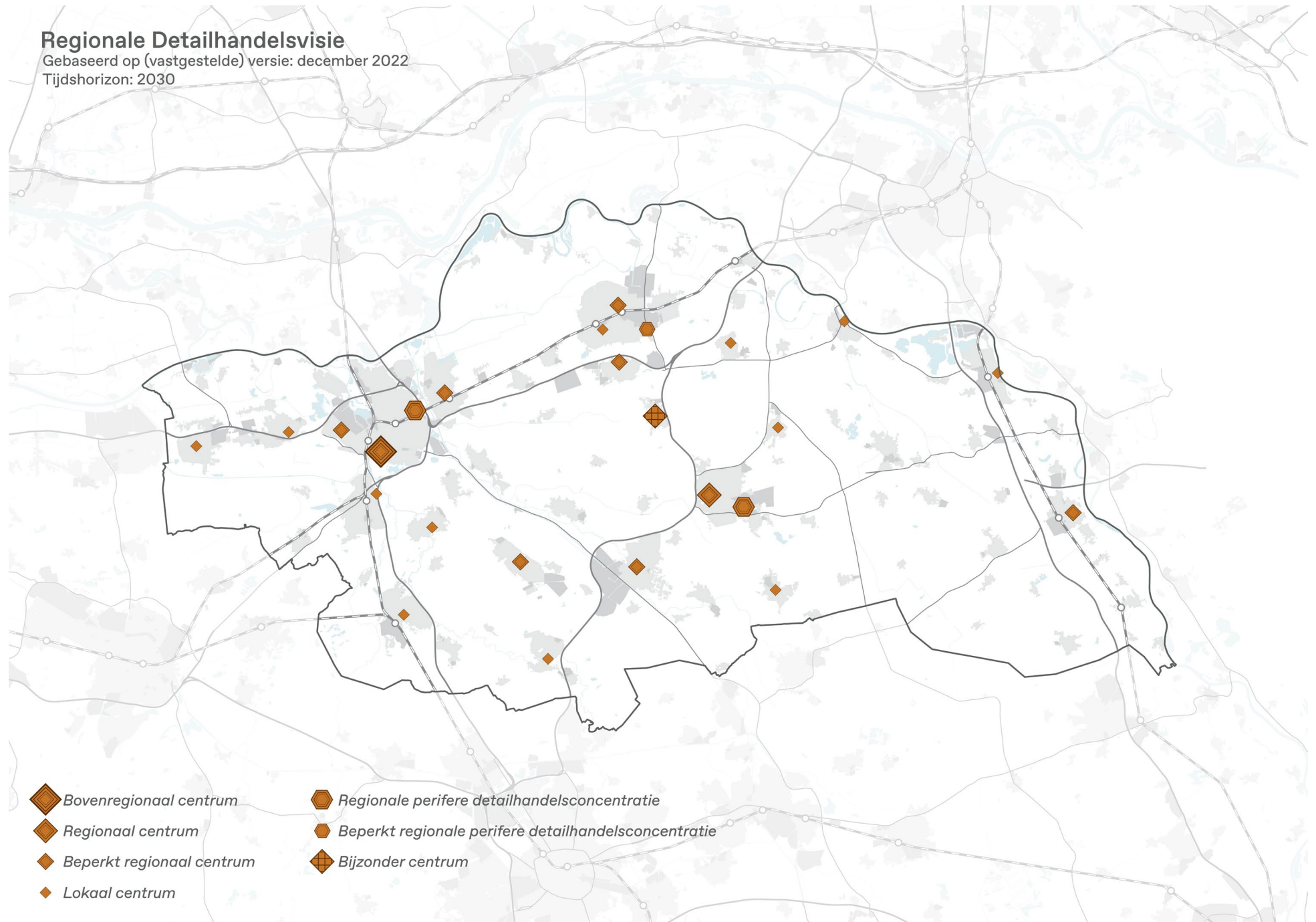
Tijdshorizon: 2040

Regionale Detailhandelsvisie

Gebaseerd op (vastgestelde) versie: december 2022

Tijdshorizon: 2030

4.2 Integrerende overzichtskaart

De sectorale kaarten in de vorige paragraaf zijn op elkaar gelegd resulterend in de integrerende overzichtskaart. Deze kaart geeft weer wat het toekomstbeeld voor de regio is vanuit al bestaande ruimtelijke afspraken en afgesproken beleidsintenties.

Het is een veelomvattende kaart die niet overal even goed te lezen is. Dat is dan ook niet het doel van deze kaart. De kaart laat vooral zien waar afspraken ten opzichte van elkaar gesitueerd zijn. Op sommige plekken komen veel opgaven en afspraken samen, terwijl dit op andere plekken minder het geval is. Overlappende afspraken kunnen met elkaar schuren maar ook juist schitteren. Zoals in de inleiding beschreven kun je door integraal te werken aan verschillende opgaven meerdere vliegen in een klap slaan. Deze kaart laat goed zien waar veel opgaven samen komen en een integrale aanpak zinvol kan zijn.

Er zijn drie afspraken die niet in de integrerende overzichtskaart verwerkt zijn omdat deze de hele regio bestrijken en de kaart onleesbaar zouden maken. Het betreft de signaleringskaart, RES zoekgebieden voor zonnevelden en windturbines, en de maximale boordiepte voor gesloten energiesystemen. Deze afspraken kunnen wel als extra laag over de integrerende overzichtskaart gelegd worden, zodat ook deze afspraken aan de andere afspraken gerelateerd kunnen worden.

Prioritaire woningbouwlocaties*

- Transformatie naar hoogstedelijk milieu
- Transformatie naar stedelijk milieu
- Versterken als centrumdorp
- Inzet op duurzame leefbaarheid van de kern
- Revitalisering van naoorlogse wijken
- Bestaand stedelijk gebied zonder afspraken

- Reeds geprogrammeerd regionaal bedrijventerrein
- Bedrijventerrein met bijzondere knoopwaarde doorontwikkelen
- Bestaande werklocaties
- (Deels) XXL logistiek locaties
- Grote Oogst: verduurzaming van bedrijventerrein

- Bovenregionaal centrum
- Regionaal centrum
- Beperkt regionaal centrum
- Lokaal centrum
- Regionale perifere detailhandelsconcentratie
- Beperkt regionale perifere detailhandelsconcentratie
- Bijzonder centrum

- Opwaardering spoor
- Verkenning BRT / HOV**
- Hoofdraamwerk
- Snelfietsroute - bestaand of in aanleg
- Snelfietsroute - nader uit te werken
- Snelfietsroute - potentie
- Parkeerstrategie
- Versterking hub-functie

- 150 kV-verbinding
- 380 kV-verbinding
- Bestaand 380-150 kV station
- Bestaand 150-10 kV station
- Maximale uitbreiding + stichten HS/MS-station* nabij
- Uitbreiding
- Mogelijk tracé Delta Rhine Corridor

- Natura 2000 gebied: natuurherstel en waarborgen biodiversiteit
- Bufferzones rond Natura 2000 gebieden (indicatief 2 km): natuurinclusiever maken, landgebruik en waterpeil moeten bijdrage leveren aan natuurherstel
- Natte natuurparels (en geen Natura 2000 gebied): herstel
- Bufferzones rond natte natuurparels (indicatief 500 m): natuurherstel (hogere peilen, verminderen van onttrekkingen, verminderen van drainage)
- Natuurnetwerk Brabant: bestaande natuur
- Natuurnetwerk Brabant: te ontwikkelen nieuwe natuur (met bredere definitie van natuur, waar ook natuurinclusieve landbouw in past)
- Zoekgebied te ontwikkelen landschapsparken
- Wijstherstel
- Hoogveenherstel in de Pelen
- Ontwikkelen van groen rondom de stad
- Realiseren van groene vingers in stedelijk gebied
- Realiseren van robuuste natuurverbinding
- Te ontwikkelen/onderzoeken groene scheggen
- Te versterken groene buffer tussen de steden
- Regionale waterberging
- Reservering waterberging

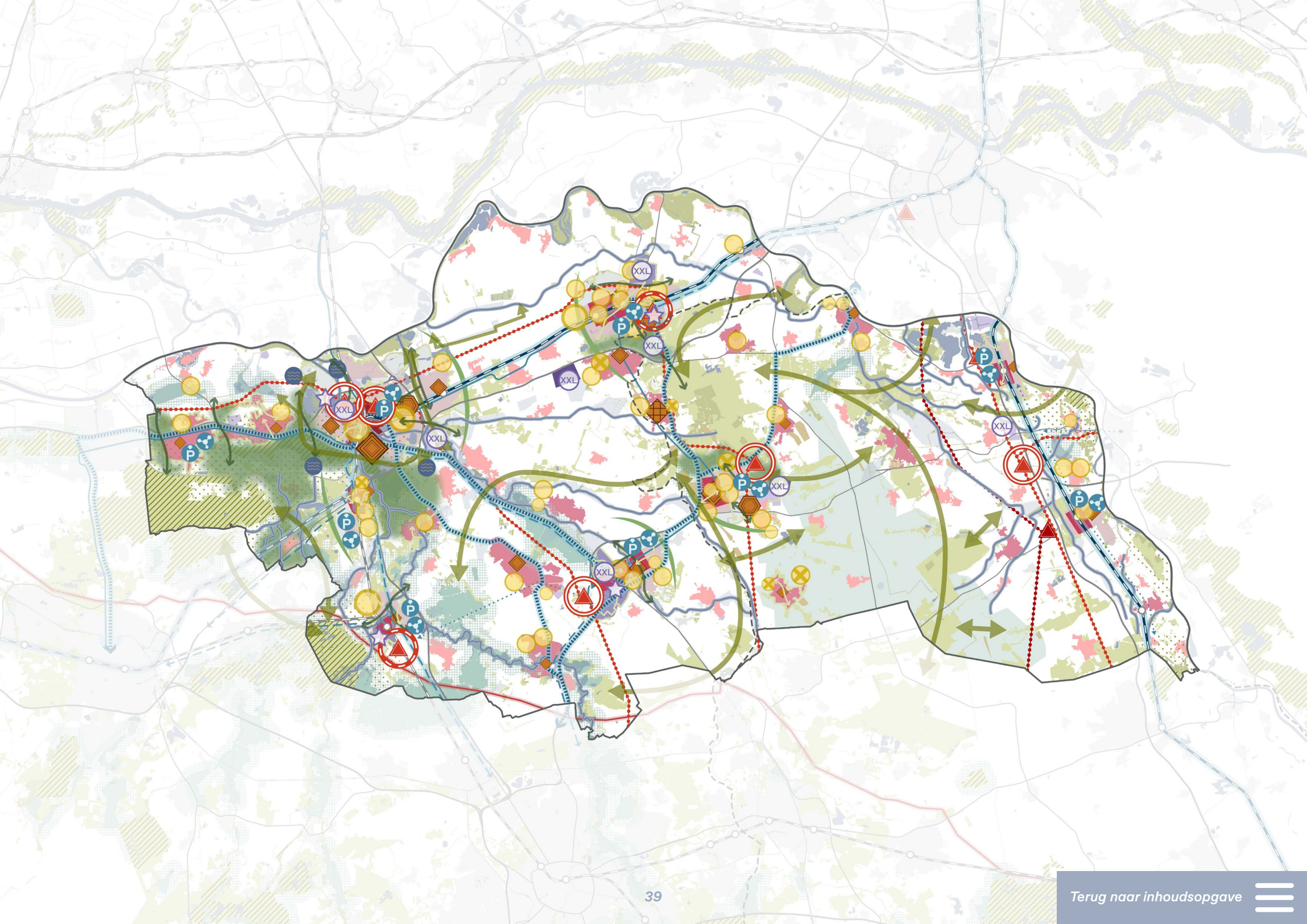
- Verbeteren robuustheid van waterlopen
- Zoekgebied waterberging vanuit HOWABO

--- Grenzen NOVEX De Peel (Nationaal Programma NOVEX)

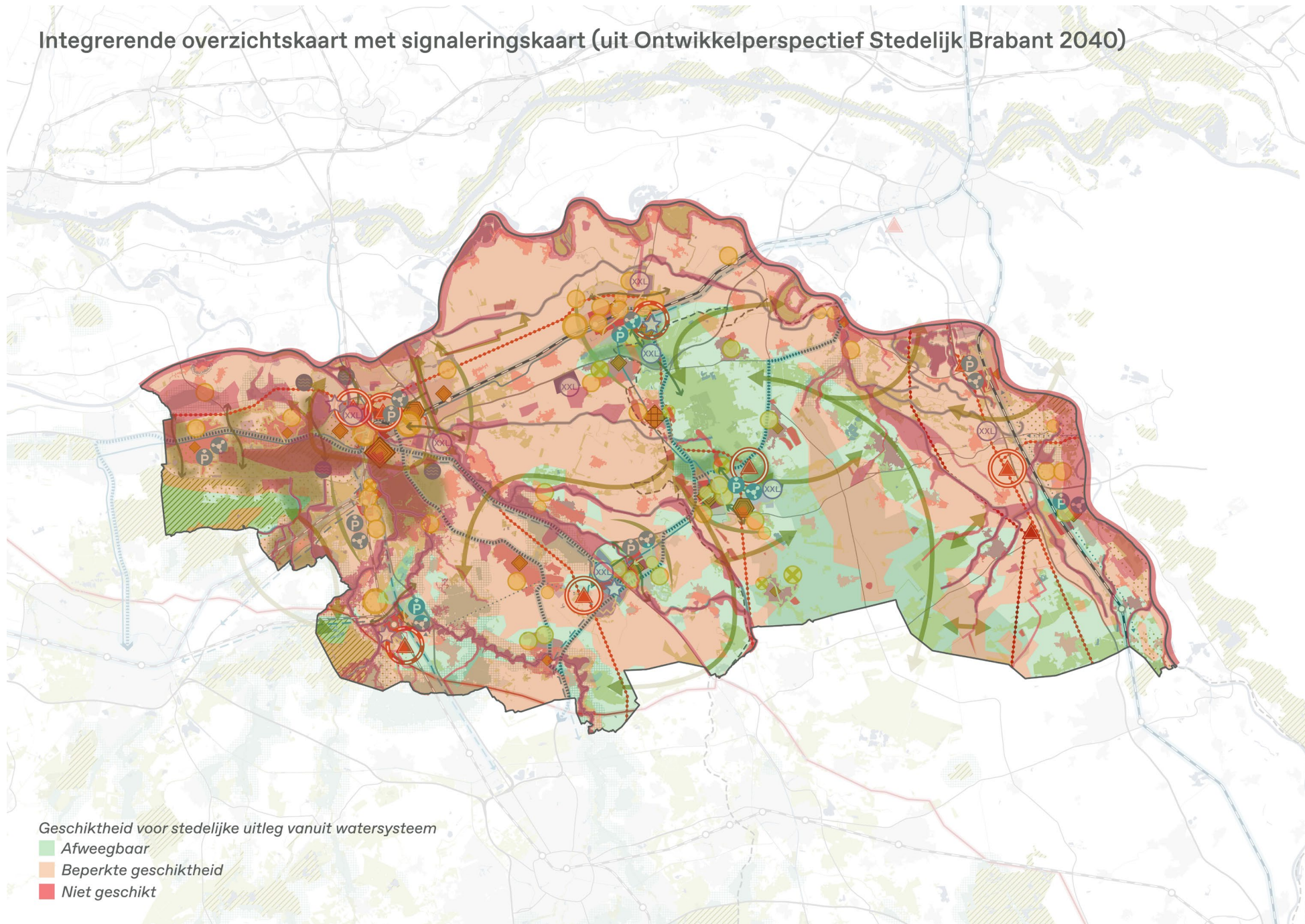
*Locaties, aantallen en statussen zoals opgenomen in de getekende Woondeal in maart 2023

**Hoogspannings- / middenspanningsstation

***Bus Rapid Transit (BRT) / Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)

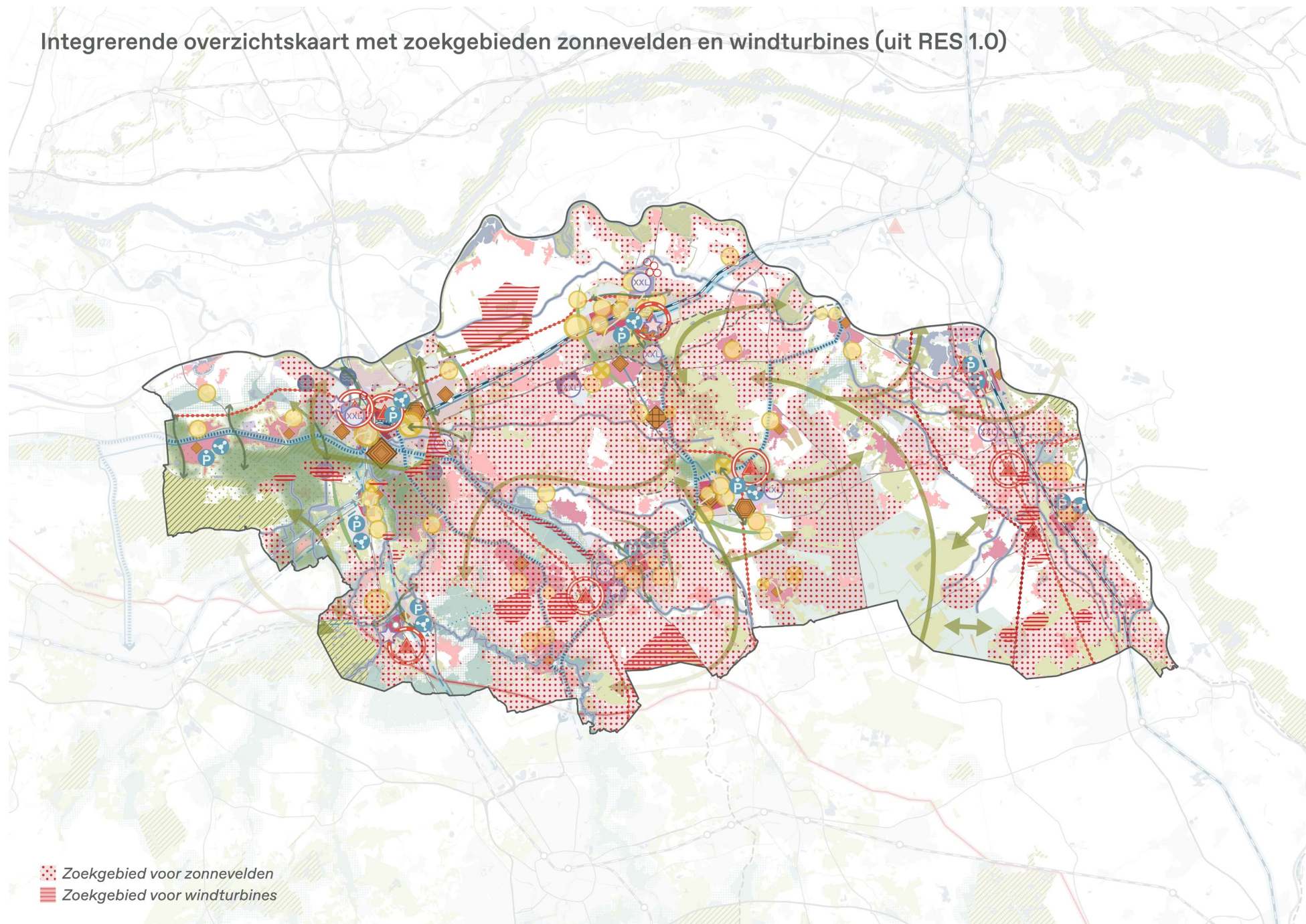
Integrerende overzichtskaart met signaleringskaart (uit Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040)

Geschiktheid voor stedelijke uitleg vanuit watersysteem

- Afweegbaar
- Beperkte geschiktheid
- Niet geschikt

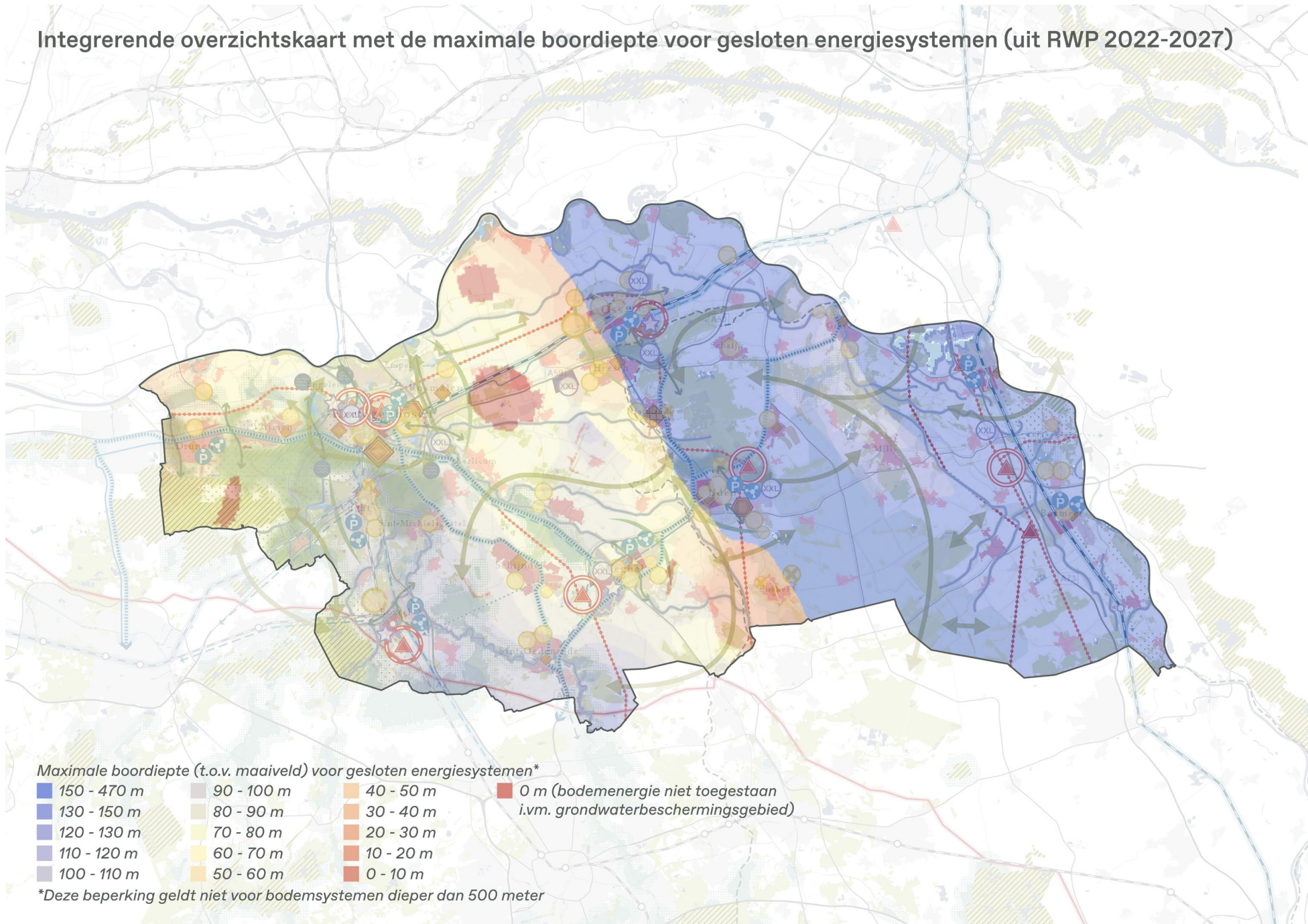
Integreerde overzichtskaart met zoekgebieden zonnevelden en windturbines (uit RES 1.0)

- ⬢ Zoekgebied voor zonnevelden
- ▬ Zoekgebied voor windturbines

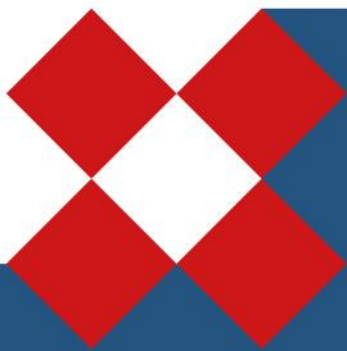
Integrerende overzichtskaart met de maximale boordiepte voor gesloten energiesystemen (uit RWP 2022-2027)

Bijlagen

A) Uitgangspuntennotitie RNOB t.b.v. Ruimtelijk Voorstel Brabant

“Uitgangspuntennotitie”

*‘Inbreng vanuit regio Noordoost-Brabant
voor het Ruimtelijk Voorstel Brabant’*

Fase 1: uitgangspunten

Versie 14 juli 2023

Samen werken als één overheid aan ruimtelijke ordening!

Inleiding

RNOB is een samenwerking van 11 gemeenten en 2 waterschappen. Wij werken samen aan een aantal opgaven die ook ruimtelijke gevolgen hebben. Juist die druk op de ruimte is groot en stelt ons voor een aantal opgaven. Dat geldt niet alleen voor onze regio maar ook voor Brabant en Nederland. Het Rijk wil hier meer regie op gaan voeren en maakt daarvoor een nieuwe Nota Ruimte. Die nieuwe Nota Ruimte wordt straks kaderstellend voor provinciale en dus ook lokale omgevingsvisies. Het Rijk heeft de provincie Noord-Brabant gevraagd daar een bouwsteen voor aan te leveren door een zogenaamde 'Ruimtelijk Voorstel Brabant' op te stellen. De gemeenten en waterschappen van RNOB willen daarop proactief een inbreng op leveren in de vorm van een Ruimtelijk Voorstel RNOB.

Dat doen we in twee fasen: in de eerste fase van voorbereiding willen wij onze belangrijkste **uitgangspunten** meegeven bij de totstandkoming van het Ruimtelijk Voorstel Brabant. Tegelijk zijn wij in onze regio gestart met het maken van een eigen **Ruimtelijke Voorstel RNOB**. Fase twee gaat een beeld geven hoe we de verschillende ruimtelijke opgaven een plek geven en hoe ze met elkaar samenhangen (integraliteit). De (processen van de) lokale omgevingsvisies zijn daarbij een belangrijke basis voor het Ruimtelijk Voorstel RNOB. Het Ruimtelijk Voorstel RNOB zal ons houvast geven om goed te reageren op het Ruimtelijk Voorstel Brabant en te zijner tijd ook op de Nota Ruimte van het Rijk. Ook biedt het ons inzicht in de vraagstukken die we daarna verder met elkaar moeten bespreken ('De agenda van de toekomst').

Deze notitie gaat dus vooral in op voor RNOB belangrijkste **uitgangspunten** uit onze regionale programma's. Het is onze eerste inbreng, nog voordat het Ruimtelijk Voorstel Brabant (in concept) is vastgesteld.

Opgaven voor regio Noordoost-Brabant

Een aantal opgaven voor onze regio zijn:

Provinciale prognoses	2023-2030
Nieuwe woningen	33.500
Woningen aardgasvrij	60.000 (4%)
Werklocaties	80-130 ha
Duurzame opwekking elektriciteit	1,6 TWh = 100 windmolens = 3500 voetbal velden (nu: 0,1 TWh)
Energiebesparing	11%
Vrijkomende agrarische gebouwen	1.500.000 – 2.000.000 m ²
Natuurnetwerk	3500 ha natuurnetwerk 3500 ha nieuw bos
Klimaatadaptatie	225 ha verbindingszones
Rijksopgaven	
Duurzame energiewinning	70% (klimaatakkoord)
Reductie stikstof	74% onder KDW

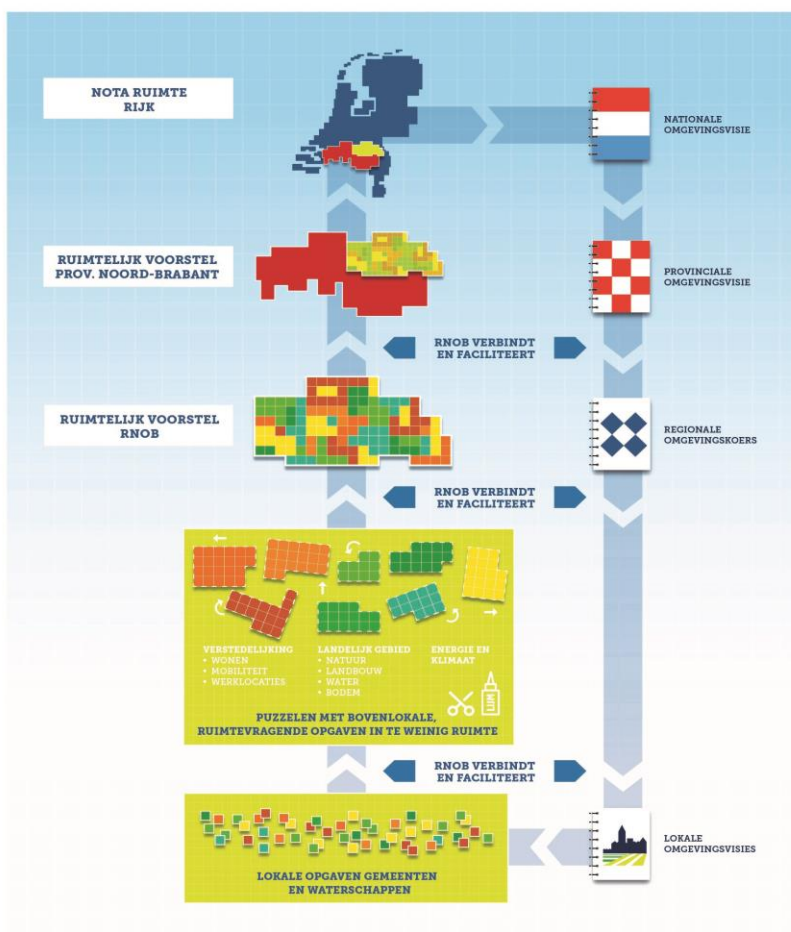

Interactief en iteratief

Wij zien de samenwerking aan een goede ruimtelijke ordening in ons land en onze regio als een interactief en iteratief proces (zie afbeelding blz. 3). Zowel het Ruimtelijk Voorstel RNOB als het Ruimtelijk Voorstel Brabant is voor ons geen ‘eindproduct’. Het is een onderdeel van een continu proces om met elkaar (als overheden) in gesprek te blijven over de juiste ruimtelijk ordening. Niet op de laatste plaats omdat de ruimtelijke opgaven erg aan verandering onderhevig zijn en bovendien erg complex. De taak die voor ons ligt is hoe we de verschillende opgaven op het gebied van wonen, energie, landbouw, natuur, mobiliteit, klimaat water en bodem in samenhang met elkaar kunnen oplossen. Dat gaat niet in één keer. Dat vraagt om continu het gesprek met elkaar aan te gaan (en blijven) als overheden. Soms met scherpe keuzes en soms door te agenderen.

Samenwerken als één overheid aan ruimtelijke ordening

Samenhang tussen ruimtelijke opgaven, ruimtelijke voorstellen en omgevingsvisies

Uitgangspunten

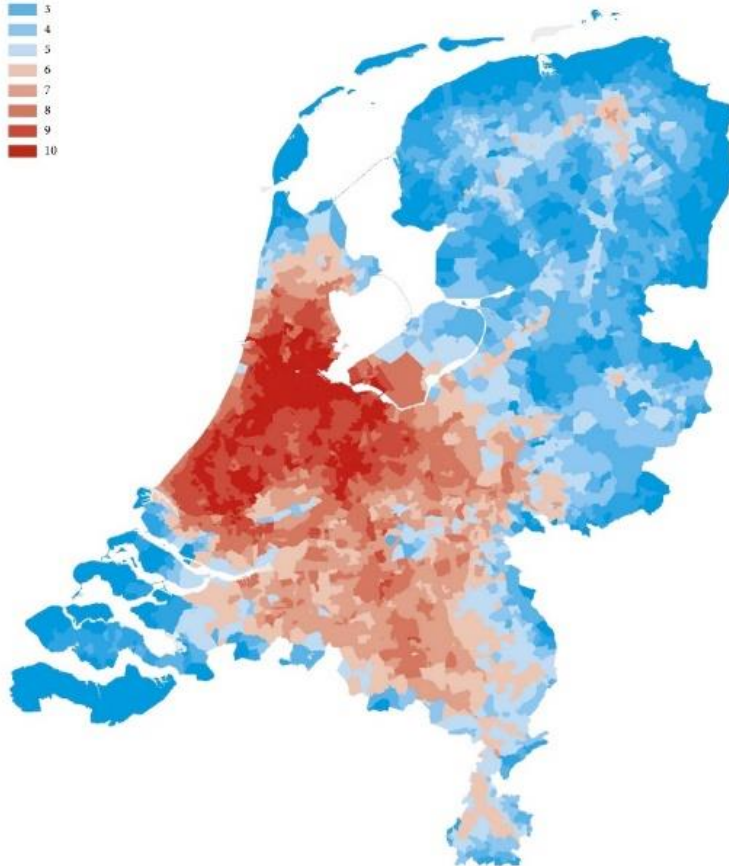
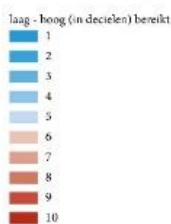
‘MiddenStad’

Noordoost-Brabant bestaat als regio uit 11 gemeenten en twee waterschappen. De regio beslaat ruim 1.300 km² en biedt ruimte aan meer dan 650.000 inwoners. De regio onderhoudt relaties met diverse belangrijke gebieden buiten de regio, zoals Eindhoven (Brainport), Wageningen (Food Valley), Arnhem/Nijmegen, Venlo (Greenport) en Duitsland.

Op de lijn noord-zuid vormt de ‘Kennis-as A2’ (Amsterdam-Utrecht-’s-Hertogenbosch-Eindhoven-Maastricht) een dynamische corridor van betekenis. Hieruit ontspint zich met name de diensteneconomie. Het aanwezige agrifoodcomplex in de regio lift mee op de poortfunctie die ’s-Hertogenbosch daarin inneemt en kleurt op zijn beurt de regionale kennisintensieve bedrijvigheid. Brainport is dankzij vele inventieve technische innovaties een cruciaal complementair economisch brandpunt waarmee ook Noordoost-Brabant zich onderscheidt, met name op themacombinaties als agro-tech en agro-ICT/data.

De relatie met Wageningen (Food Valley) is voor de regio relevant, omdat we veel van de kennis die we daar opdoen (vooral aan Wageningen Universiteit) praktisch toepassen in onze

Het aantal banen dat binnen 45 minuten reizen kan worden bereikt

‘MiddenStad’ (Planbureau voor de Leefomgeving)

regio. En ook met Greenport Venlo in Noord-Limburg onderhouden we een welhaast natuurlijke alliantie. Daarin krijgt met name de plantaardige tak van de agrifoodsector sterk vorm. Daarbij heeft het Land van Cuijk een bijzondere functie als verbinder, vanwege de fysieke nabijheid en de oost-westverbinding met Niederrhein en het Ruhrgebied.

Uit een studie (van Tordoir) blijkt ten slotte ook de sterke economische relatie tussen enerzijds de belangrijke clusters in de sectoren biotech en fijnmechanica in dit deel van onze regio en anderzijds de gezondheidsclusters in Nijmegen en de Brainportregio. Met een Bruto Regionaal Product van 32 miljard euro draagt Noordoost-Brabant 25% bij aan het totale BRP in Brabant. De regio is goed voor 350.000 banen op 650.000

inwoners, waarvan 55.000 banen in het gehele agrifoodcluster. Dat is te verklaren vanuit de historie van onze regio, waarin vooral de veehouderij een belangrijke rol heeft gespeeld. Op dat fundament heeft zich de afgelopen decennia een bloeiende agrifood-economie ontwikkeld, die met 5 miljard euro aan exportwaarde bijna 5% bijdraagt aan de totale exportwaarde van Nederlandse landbouwproducten. De hele keten is sterk aanwezig in de regio: van boer tot bord. Naast de agrifoodsector is ook de hightech-maaksector in onze regio sterk. Hier zien we de verwevenheid met Zuidoost-Brabant: beide regio's zijn zowel in de agrifoodsector als in de hightech-maaksector koploper in Brabant.

Daarnaast is de logistiek een sterk cluster, terwijl ICT/data en zakelijke dienstverlening groeien. Noordoost-Brabant is ook de thuisbasis van een aantal hogescholen. De gunstige ligging van de regio maakt het bovendien mogelijk 'leentjebuur' te spelen met topkennisinstituten in Eindhoven, Tilburg, Utrecht, Wageningen en Nijmegen.

De regio heeft een kenmerkend groen karakter, met vitale dorpen met goede voorzieningen ('Brabants Mozaïek'). De regio maakt onderdeel uit van een hoogdynamisch economisch kerngebied, 'MiddenStad' ([Planbureau voor de Leefomgeving](#)) en staat voor de opgave van een stedelijke schaa sprong in haar belangrijkste steden 's-Hertogenbosch en Oss. Kenmerkend is daarnaast dat de centrumstad 's-Hertogenbosch eigenlijk aan de rand ligt, en dat grote steden buiten de regio – zoals Nijmegen en Eindhoven – ook een centrumfunctie voor deze regio vervullen. Bovendien zijn er meerdere middelgrote steden met een belangrijke bovenlokale functie, zoals Oss, Cuijk, Boxmeer, Uden, Veghel.

In het landelijk gebied, in het kenmerkende Brabantse Mozaïek, staan we voor de grote opgave van o.a. een transitie van de landbouw, herstel en ontwikkeling van natuur en biodiversiteit, klimaatadaptatie en het tegengaan van verdroging. De opgaven die wij hebben en de uitgangspunten die wij daaraan verbinden hangen samen met de kansen die onze ligging in dat kerngebied bieden.

Wij kennen als regio een vijftal hoofopgaven, waarvan 4 inhoudelijke opgaven. De ruimtelijke relevantie van de opgave voor behoud van talent maakt onderdeel uit van de andere opgaven en is hier dus niet specifiek benoemd. Onze uitgangspunten staan aan de basis van onze opgaven en onze regionale programma's. Wij hebben daarom, als een eerste inbreng voor het Ruimtelijk Voorstel Brabant, per opgave en programma deze uitgangspunten nog eens op rij gezet. Voor zover ruimtelijk relevant.

Hoofdogaven RNOB

Hoofdogave 1: Vitale Leefomgeving

Ons strategisch doel is een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving met sterke steden en een vitaal platteland, waarbij we nog nadrukkelijker de samenwerking opzoeken tussen stad en platteland. De belangrijkste uitdagingen liggen hier nog steeds in de woningbouwopgave en het leefbaar houden van de dorpen in het landelijk gebied. Het verduurzamen van de woningvoorraad en het opwekken van niet-fossiele energie moet sneller als we nationale en internationale doelen willen halen. We staan nog steeds aan het begin van de transitie van het landelijk gebied, te weten in het (gebiedsgericht) omgaan met de landbouwopgave, stikstof, water, groen, biodiversiteit, energie en klimaatadaptatie. De gebieden in onze regio en gebiedsprogramma's hebben we grotendeels in beeld. Het gaat nu vooral om de uitvoering en het verkrijgen van de benodigde middelen daarvoor.

Landelijk gebied in balans

We streven naar een landelijk gebied waar landbouw, natuur, water, biodiversiteit in balans zijn:

1. Natuurlijk systeem in balans (water, bodem, biodiversiteit)
2. Voedselsysteem in balans: naar kringlooptlandbouw en slim, verbonden, circulair en gezond voedsel systeem
3. Maatschappelijk systeem in balans (leefbaar en gezond)

'Vitaal landelijk gebied'

We hebben een Programma 'Vitaal Landelijk Gebied' (VLG) om uitvoering te geven aan de diverse opgaven in het landelijk gebied. Belangrijke basis hiervoor zijn het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG: [Gebiedsgerichte en samenhangende aanpak landelijk gebied; aanpak stikstof, natuur, water en klimaat](#)) en Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG: [Samenwerken aan Brabants Programma Landelijk gebied](#)) en waarbij:

- RNOB vooral lopende regionale programma's en thema's in het landelijk gebied verbindt;
- We inzetten op meerdere lopende gebiedsprocessen in de regio: Novex De Peel, Moerputten-'t Ven-Bossche Broek, Loonse en Drunense Duinen, Dommelvallei- Kampina, Duurzame Polder 's-Hertogenbosch-Oss, Herperduin, Aadal, Maashorst, Raamvallei en Maasheggen Unesco Man en Biosphere.
- Dat betekent dat voor RNOB een NPLG en BPLG meer is dan alleen een aanpak van de GGA gebieden zoals ook is opgenomen in het [Memorandum samen voor Noordoost-Brabant](#).
- Middelen uit het landelijk transitiefonds zouden dan ook beschikbaar moeten komen buiten de GGA-gebieden. Omdat ook daar de stikstofwinst aanzienlijk kan zijn.
- Ten behoeve van het BPLG zien wij twee pilotgebieden in het bijzonder waar we samen snel aan de slag kunnen met de doelen uit de ["Houtskoolschets' Brabants Programma Landelijk Gebied](#).
 1. In NOVEX De Peel ligt zo'n gebied (Noordelijke Peelpoort) waar verschillende uitdagingen bij elkaar komen: boeren die willen omvormen (Odiliapeel/Graspeel), herstel van groenblauwe structuren (Raamvallei), versterking van natuurdoelen (Maashorst) en de broodnodige transitiekansen in de landbouw (AgroProeftuin De Peel). Het gebied leent zich ook voor verplaatsen van agrariërs rondom Natura2000

gebieden, die niet willen stoppen, maar wel hun bedrijf elders willen voortzetten, mits circulair en gebiedsgebonden.

2. Een pilotgebied van een andere orde is de Westelijke Polder (gemeente Oss). In de houtskoolschets voor het BPLG wordt als mogelijk ontwikkelperspectief voor de polders genoemd dat deze optimaal geschikt zijn voor de hoogproductieve kringlooplandbouw. Dit perspectief sluit goed aan bij het eigen toekomstperspectief voor deze polder dat gemeente en (120) boeren opgesteld hebben.

'Landbouw op dreef'

De ambitie in de transitie van de landbouw is een toekomstbestendige voedselproductie die bijdraagt aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied (zonder het streven naar een emissievrije veehouderij los te laten).

- We passen daarbij de (integrale) gebiedsgerichte benadering toe in de transitie landbouw door vanuit de landbouw, conform de regionale Koersnotitie ['Landbouw op Dreef'](#) te sturen op kringlooplandbouw. Dat doen we met behulp van te ontwikkelen kansenskaarten op basis waarvan we het gesprek aangaan over welke vormen van kringlooplandbouw, zoals opgenomen in de [Splendid brochure](#) mogelijk zijn in onze regio. Ook hoogintensieve landbouw heeft daarbij mogelijkheden zoals onlangs bepleit door Rijksadviseur voor de Leefomgeving J. d Jonge ([Jannemarie de Jonge: Platteland op de schop om proeftuin voor de wereld te worden – Transitiecoalitie Voedsel](#)). De ketenpartners maken onderdeel uit van dit streven naar kringloop (circulariteit).

- **Natuurinclusieve kringlooplandbouw**
 1. Extensieve akkerbouw
 2. Extensieve veeteelt
 3. Gemengde bedrijven
- **Intensieve grondgebonden kringlooplandbouw**
 4. Precisielandbouw
 5. Intensieve gewasteelt met reststromen
 6. Intensieve melkveehouderij
 7. Intensieve hokdierbedrijven met veevoerproductie
- **Hoogtechnologische, niet-grondgebonden kringlooplandbouw**
 8. Agropark met nadruk op dierlijke productie
 9. Agropark met nadruk op tuinbouw
- **geen agrarische activiteiten.**

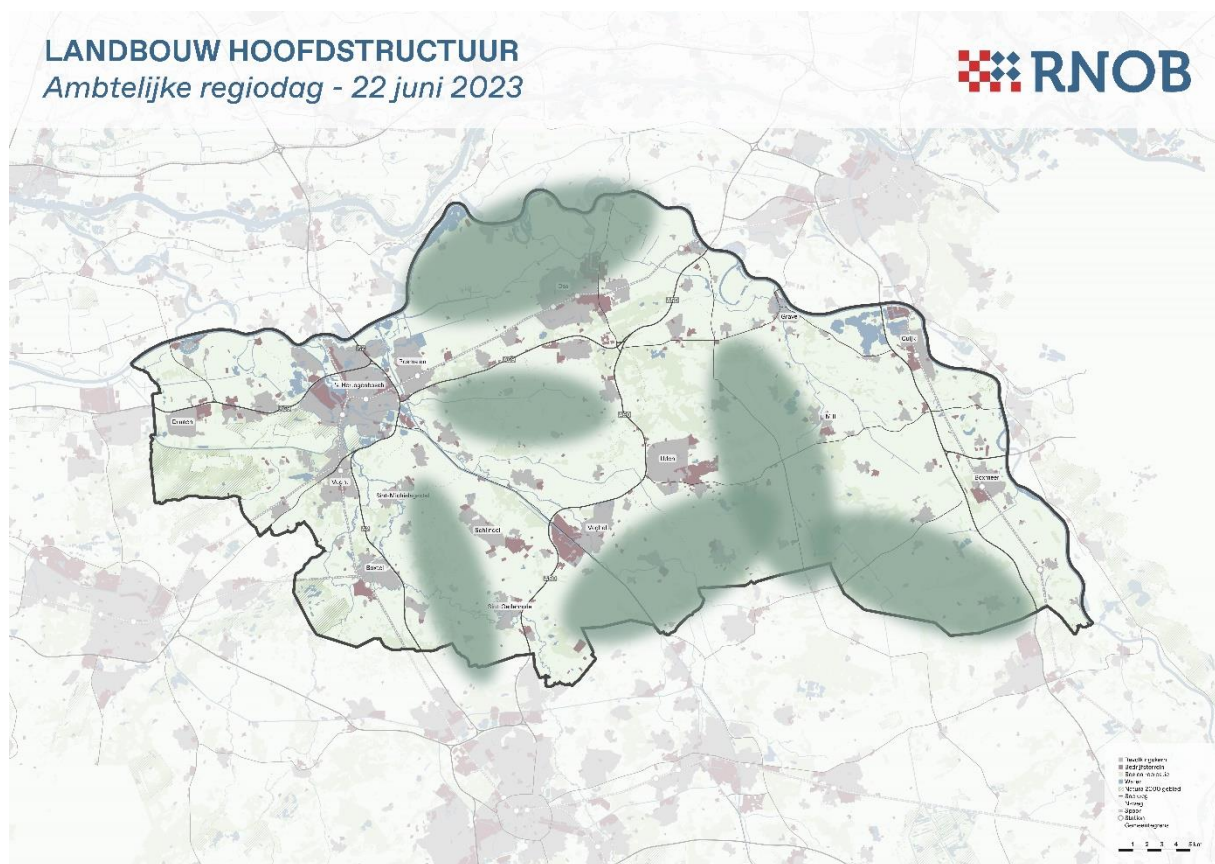
'Splendid-rapport': vormen van kringlooplandbouw

- We geven, en vragen, de ruimte aan experimenteergebieden zoals AgroProeftuin De Peel, ruimte aan agroparken met gebouwgebonden, hoogintensieve productie en we geven en vragen de ruimte om te experimenteren met kleinschalige gebiedssamenwerkingen zoals de stichting 'Duinboeren en Maatschappij' en de Hertogboeren.
- Transitie in de landbouw vraagt om nieuwe verdienmodellen en ruimte voor nevenfuncties. Omvorming kan immers ook gaan om aanvullende activiteiten zoals zorg en recreatie op

boerenbedrijven, verkoop in korte ketens, biologische landbouw, gesloten kringlopen, beloning van systeemdiensten zoals natuurwaarden, schoon water en CO2-opslag. De combinatie van type ondernemer en locatie is bepalend. Gebiedsgerichte samenwerking wordt dan belangrijker, want ondernemers moeten elkaar aanvullen in plaats van concurreren. Samen kan je meer bereiken dan alleen. Het gaat daarbij om meer gemeenschappelijk organiseren van bijvoorbeeld marketing en verkoop, maar ook het collectief bezitten en/of beheren van machines of zelfs gronden (grondbank als instrument). Stichting Duinboeren is een mooi voorbeeld hiervan.

- Een effect van de transitie van de landbouw zal zijn dat het aantal veehouders zal afnemen. In relatie met de andere opgaven van het landelijk gebied zoeken we binnen het programma vitaal landelijk gebied naar nieuwe kansen en mogelijkheden voor de agrarische ondernemers, VAB's en vrijkomende gronden.
- De belangrijkste landbouwproductiegebieden zijn schematisch weergegeven op onderstaande kaart die het resultaat is van een ambtelijke werksessie tijdens de ambtelijke regioday.

'Landbouwhoofdstructuur'

- NOVEX de Peel is een goed verband om als escalatietafel en overzichtstafel te fungeren ten behoeve van het werken vanuit één overheid. Uitgangspunt zijn de drie ontwikkelscenario's die opgesteld worden: 'Ondernemende Peel', 'Natuurlijke Peel' en 'Beleefbare Peel'. In de Peel komt een pilot voor biobased productie (als grondstof voor

de bouw). Vliegveld De Peel is van nationaal belang en geen afweging van regionale belangen.

‘Groenblauw netwerk’

De ambitie van de regio is om de komende jaren haar groenblauwe identiteit te versterken en zo duurzame, robuuste verbindingen te realiseren tussen de grote en kleinere natuurgebieden en landschapselementen in de regio en aangrenzende regio's, met stad en land en economische en maatschappelijke activiteiten. We zien kansen om te verbinden met cultuurhistorie, archeologie, maar ook met de woningbouwopgave.

Samenwerken aan de opgaven voor Natuur en Landschap heeft alleen zin als dat integraal gebeurt, samen met de andere opgaven in het landelijk gebied: aanpak stikstof, transitie van de landbouw, klimaatadaptatie, berging, vasthouden en verbetering van de kwaliteit van water en het uitvoeren van de bossenstrategie. Samenwerken aan een soort ‘Landinrichting 2.0’ waarin het landelijk gebied opnieuw wordt gezien vanuit een duurzaam perspectief voor alle functies. De uitdaging daarbij is te streven naar het realiseren van een meerwaarde op de verschillende terreinen, de koppelkansen tussen verschillende opgaven waar mogelijk benutten. Gebiedsgericht werken biedt de mogelijkheid om sneller betere resultaten te behalen:

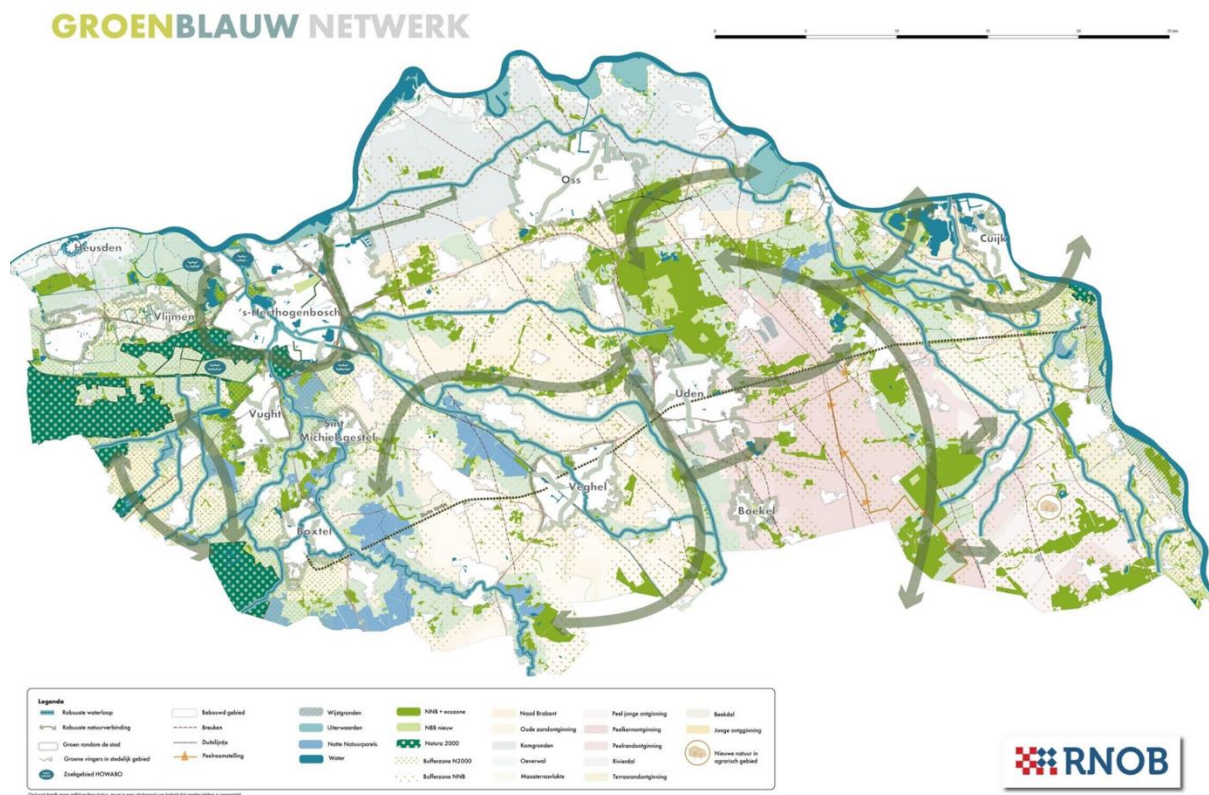
- We zetten ons in op het afmaken van het Natuurnetwerk Brabant. Hierbij maken we de gebieden en ecologische verbindingzones af. De gemeenten zouden ondersteuning kunnen gebruiken van de provincie om de ecologische verbindingzones te realiseren.
- We onderscheiden een aantal robuuste groengebieden:
 - Loonse en Drunense Duinen/ t Ven/ Moerputten/ Bossche Broek
 - De Kampina,
 - Maashorst/Herperduin
 - De Peel
 - Maasheggen UNESCO Man en Biosphere

Ambitie is het maken van robuuste verbindingen en met als inzet verbetering van de biodiversiteit.

- We willen een natuurnetwerk creëren waarbij de natuur is verbonden door robuuste natuurverbindingen én verbonden met groen in en om de stad. Op deze plekken kunnen natuur en andere functies (zoals recreatie en landbouw) samenkomen.
- Groen en biodiversiteit maken de leefomgeving van de inwoners van de regio gezonder mooier en aantrekkelijker. Daarom willen we ons inzetten om de biodiversiteit in en om kernen en de stad versterken. Biodiversiteit zou integraal mee moeten worden genomen bij het ontwikkelen van het stedelijk gebied.
- We zien alle natuur in de regio als essentieel, hoewel niet alle gebieden de natura2000 status hebben. De Maashorst is een natuurgebied dat centraal in onze regio ligt en zeer belangrijk is voor de robuustheid en de verbindingen van de natuur in en om de regio. Ook gebieden zoals Geopark De Peelhorst, de Maasheggen en blauwe verbindingen zoals de Maas, de Dommel en de Aa verdienen financiële middelen en aandacht om de kwaliteit te verbeteren.
- De ‘bossenstrategie’ betreft de opgave om meer bomen terug te laten komen in het Brabantse landschap. Deze opgave sluit aan bij het robuust maken en vergroten van de groenblauwe structuren in de regio. Dit biedt kansen om meer aanplant te realiseren in en

rondom de verschillende eerder geduide gebieden en om de verbindingen te realiseren tussen deze gebieden.

Groenblauwe hoofdstructuur

‘Water en bodem sturend’

Met de steeds indringender inzichten over klimaatverandering en ervaringen met de gevolgen daarvan kunnen we stellen dat dit een zeer essentieel en urgent uitgangspunt is dat tot veranderingen in onder andere het ruimtelijk beleid en klimaatbeleid zal moeten leiden.

- Het principe van ‘water en bodem sturend’ (Kamerbrief over rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening) vraagt om een nieuwe ruimtelijke weging en ordening in onze regio. Water en Bodem sturend (WBS) betekent dat we als samenwerkingspartners binnen RNOB met elkaar integrale keuzes moeten maken in de opgaven in het landelijk- en stedelijk gebied die allemaal om ruimte vragen en goed op elkaar moeten worden afgestemd.
- Uitgangspunt zijn gezonde, robuuste en veerkrachtige watersystemen, die ruimte bieden aan een duurzaam gebruik voor mens, dier en plant in het gebied. In onze regio gaat het dan om de watersystemen van Aa, Dommel/Dieze, Raam en Maas. Samen met de belangrijkste natuursystemen zijn deze bepalend voor de inzet van middelen in de transitie van het landelijk gebied en niet alleen de overgangszones van de N2000 gebieden.

- De inzet in de lopende gebiedsgerichte aanpak(ken) in Noordoost-Brabant wordt gekoppeld aan meerdere doelen zoals vermindering van de stikstofuitstoot, (hydrologisch) herstel en verbinden van natuurgebieden, het verbeteren van de waterkwaliteit, opgaven op het gebied van bodem en klimaat(adaptatie) en het bieden van een toekomstbestendig perspectief voor de landbouw. De gezamenlijke aanpak van de droogteproblematiek, het natuurherstel en de stikstofproblematiek biedt grote kansen voor maatregelen om de weerbaarheid tegen zoetwater tekorten te vergroten. Zonder hydrologisch herstel is er geen robuuste natuur en bij beide opgaven vormt het bodem- en watersysteem de onderlegger. Uitgangspunt is om dit met de huidige gebiedsgerichte processen uit te voeren. Of dat voldoende is en past is onderdeel van de ruimtelijke Agenda van de toekomst.

‘Energie’¹

Belangrijke principes op dit thema in het verstedelijkingsakkoord zijn:

- Tot 2030 is de Regionale Energiestrategie het uitgangspunt, met een heldere opwekopgave (1,6 TWh), 11% energiebesparing en 3 PJ duurzame warmte en zoekgebieden voor zon en wind ([Regionale Energiestrategie 1.0](#)). De opgave voor na 2030 wordt nog groter maar op dit moment is deze (ook landelijk) nog niet helder.
- Minimaliseer de energievraag en maximaliseer duurzame energieproductie (energie = elektriciteit én warmte)
- De beschikbaarheid van energie is niet meer vanzelfsprekend. Het gehele energiesysteem (opwek, transport/infrastructuur, opslag en afname) vraagt ruimte en moet een integraal onderdeel worden van de ruimtelijke ordening in zowel landelijk als stedelijk gebied. De energieopgave wordt randvoorwaardelijk voor:
 1. de verstedelijkingsopgave (m.b.t. locatiekeuze, ruimtebeslag, opwek, besparing, etc.)
 2. De ontwikkeling van bedrijventerreinen
 3. én voor de opgaven in het landelijk gebied.

Het gaat om maximaal profiteren van koppelkansen met andere opgaven. Profiteer hierbij van de kennisontwikkeling zoals met [‘De wereld van B’](#).

- Grootschalige opwek, opslag en afname wordt bij voorkeur dicht bij elkaar gesitueerd in kleinere eenheden (energyhubs) die minder afhankelijk zijn van het openbare elektriciteitsnetwerk.
 1. Bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van nieuwe en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen is het wenselijk om ook de benodigde energie lokaal te organiseren. De eerste pilots daarin zijn Rietvelden-Vutter, Moleneind en De Dubbelen.
 2. Dit geldt ook voor stedelijke ontwikkelingen: heb het energiesysteem (elektriciteit en warmte) op orde; realiseer de opwek en opslag bij voorkeur daar waar energie het meest nodig is. Dit past ook binnen de zonneladder van de NOVI en de provinciale omgevingsverordening.
 3. Tegelijkertijd weten we dat de energieopgave groot is en er dus ook ruimte in het landelijk gebied benodigd is en blijft voor de energietransitie.

¹ De energie-opgave is organisatorisch ondergebracht onder de RES-organisatie. Zij neemt actief deel aan het Ruimtelijk Voorstel RNOB.

4. Afspraken maken in triple helix verband, tussen overheden, ondernemers, onderwijs/onderzoek en maatschappelijke partners. en slim koppelen aan de verduurzaming van bedrijventerreinen.
- - Ook de opslag van energie moet een ruimtelijke opgave worden. Dat geldt ook voor het transportsysteem (infra en verdeelstations). En reserveer ruimte voor aankomende ontwikkelingen in de energiemix zoals waterstof voor de industrie en zwaar transport.

'Sterke steden en dorpen'

De uitgangspunten en principes uit het verstedelijkingsakkoord regio 's-Hertogenbosch [Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant](#) zijn ook voor het Ruimtelijk Voorstel leidend. Datzelfde geldt voor de [Woondeal](#).

- In het Ontwikkelperspectief is aangegeven dat we in 2040 houden we rekening met een groei van 50.000 – 60.000 woningen en 35.000 – 42.000 banen, de berging van 36 miljoen kuub water en ruimte voor 8,7 PJ aan duurzame energieopwekking. Daarom zijn een vijftal ontwikkelprincipes geformuleerd voor een zorgvuldige ruimtelijke ordening:
 - Bodem en watersysteem als basis:
 - Eigen broek ophouden en niet afwentelen.
 - Nieuwe waterreserveringsgebieden en infiltratiegebieden bovenstrooms.
 - Bodem en cultuurhistorie onderdeel van de afwegingen.
 - Landschap en natuur groeien mee met verstedelijking:
 - Groenstructuur met een groenblauwe dooradering vanuit het landschap tot aan de voordeur. Voor een gezonde groene regio waarin de directe leefomgeving uitnodigt tot actief bewegen, de biodiversiteit wordt versterkt en groen in stad en dorp aanwezig is tot op het kleinste schaalniveau (landschapspark 's-Hertogenbosch-Boxtel-Heusden en Oss-Maashorst-Berneheze)
 - Nieuwe woningen versterken bestaande stad en dorp:
 - Schaalsprong in 's-Hertogenbosch en Oss door intensivering van de spoorzones
 - Een integrale kwaliteitsaanpak van de stedelijke centra in Vught, Boxtel, Cuijk, Boxmeer (allen aan het spoor), Uden, Waalwijk en Veghel (aan HOV).
 - Kwaliteitsverbetering (verduurzaming) in naoorlogse buurten.
 - Maatwerk voor leefbare en vitale kernen.
 - Mobiliteitstransitie is maatwerk voor stad en dorp:
 - Meer stedelijkheid door intensivering in de spoorzones van 's-Hertogenbosch en Oss.
 - Schaalsprong in het ov-systeem en fiets door regionaal mobiliteitspakket (zie blz 14).
 - Voorrang aan verstedelijking rond OV.
 - Beter OV naar kernen die niet aan het spoor liggen: Uden-Veghel-'s-Oss-Hertogenbosch-Nijmegen-Eindhoven.
 - Kwalitatieve werkgebieden als randvoorwaarde voor circulaire economie:
 - Sterkere economische focus op de economische kracht van agrifood, logistiek, datascience en life- en healthscience (zie blz 16).
 - Verduurzaming bedrijventerreinen (zie blz 16).

- Op basis van de Regionale woondeal worden afspraken gemaakt over hoe en waar de benodigde woningen daadwerkelijk gerealiseerd worden. Prioriteit krijgen:
 - Duurzame woningbouw en verstedelijking;
 - Verduurzamen (label A, B, van het gas af) van de bestaande voorraad huizen;
 - Inbreiding (woningen in centra) en transitie (wijzigen woonbestemmingen);
 - Circulair bouwen.
- Bijzondere aandacht is er voor de volgende uitgangspunten:
 - het feit dat inbreiding boven uitbreiding gaat maar dat dat niet betekent dat uitbreiding aan de randen niet mogelijk is. Met name wanneer inbreiding niet mogelijk is en de leefbaarheid wel vraagt om nieuwe woningen. In het ontwikkelperspectief is hierover afgesproken dat “Deze locaties op regionaal niveau en integraal afgewogen worden een en ander in lijn met de hierover reeds gemaakte afspraken in de woondeals per stedelijke regio.
 - Nieuwe woningen versterken bestaande stad en dorp. Dat betekent bouwen waar de mensen zijn, het werk is, waar de voorzieningen in stand gehouden moeten worden en waar het bijdraagt aan mobiliteitstransitie en het aantrekkelijker en klimaatbestendiger maken van de openbare ruimten van onze steden en dorpen.
 - Bij uitleglocaties moet de signaleringskaart (welke een indicatie geeft van de geschiktheid voor stedelijke uitleg gezien vanuit het watersysteem) meegenomen worden in de integrale afweging.
 - Bij stedelijke verdichting moet de ambitieladder (over vergroening en verblauwing) gehanteerd worden in combinatie met de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving.
- We bouwen tot en met 2030 tenminste 34.000 woningen. Groepen die extra aandacht verdienen: ouderen (nultredenwoningen en verpleegzorgplekken), jongeren en starters, vluchtelingen en vergunninghouders (statushouders).
- We zetten in op duurzame (energie- en grondstofzuinige) woningbouw en verduurzaming van de bestaande voorraad woningen. Bedrijventerreinen worden circulair en voorzien van duurzame (niet-fossiele) energiebronnen, te beginnen met bedrijventerrein De Rietvelden-Vutter in 's-Hertogenbosch, De Dubbelen in Veghel en Moleneind in Oss. Het voorkomen van een 'stroomstop' door een overbelast net (netcongestie) is (en was al) daarbij een prioriteit. Dat geldt ook voor de uitvoering van de Regionale Energie Strategie (RES), maar dat was al een prioriteit en mag zeker geen vertraging oplopen;
- Er komen de nodige ruimte vragende ontwikkelingen op ons af. We zullen daarmee gepaard gaande ruimtelijke vraagstukken in het landelijk gebied, locaties voor wonen en werken en locaties voor (duurzame) energievoorziening (RES Noordoost-Brabant) meer met elkaar moeten verbinden. Uitgangspunt is om opwekking en gebruik zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen. Dit is nodig om o.a. afwegingen in (investeringen in) de toekomstige energie infrastructuur zo goed mogelijk te kunnen maken;
- Woonopgave regionaal meer verbinden aan de OV-mobiliteits(opgave): naast 's-Hertogenbosch en Oss ook potenties van andere goed bereikbare OV-locaties beter benutten zoals Vught, Boxtel, Cuijk, Boxmeer.

Hoofdoopgave 2: Duurzaam bereikbaar

Noordoost-Brabant is een echte 'autoregio': de auto is al jaren het belangrijkste vervoersmiddel op alle afstanden. De fiets is een goede 'tweede' op de korte afstand (< 6 km).

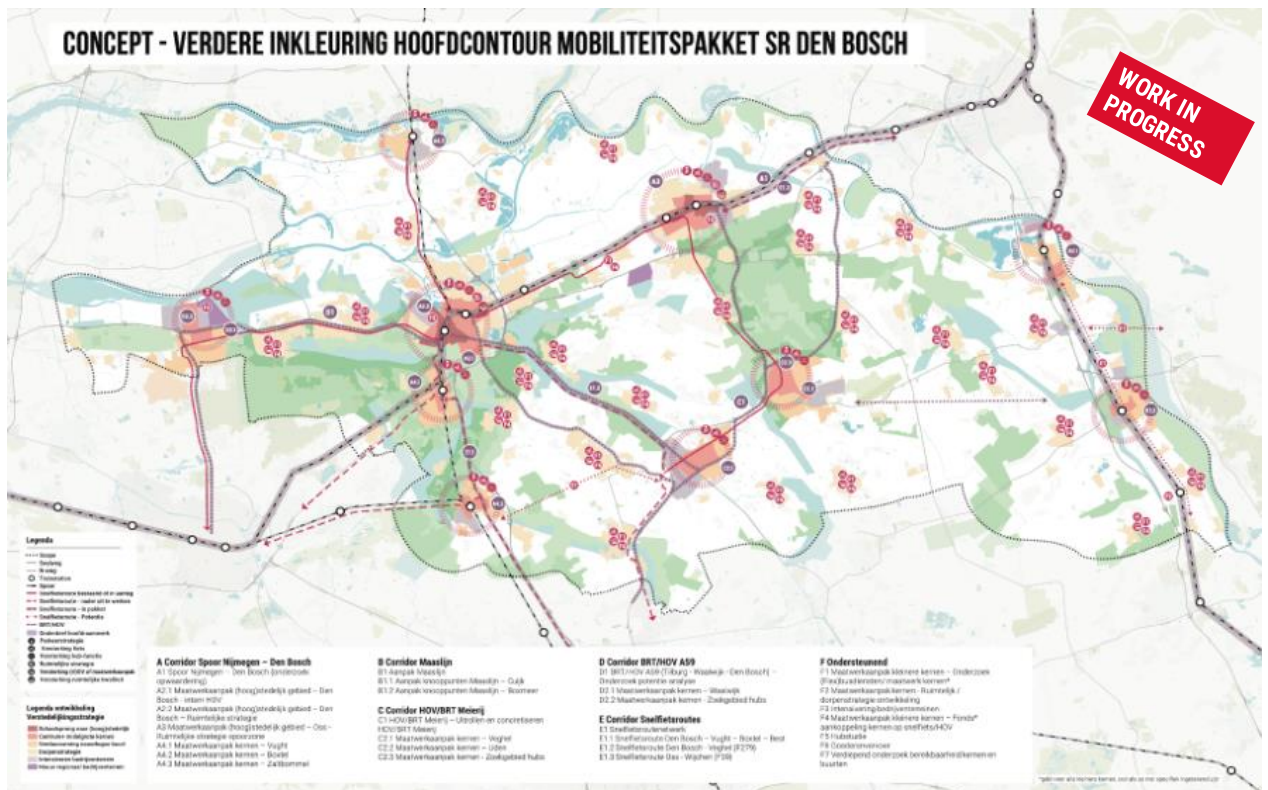
Kansen voor meer gebruik van de fiets liggen er op die korte én middellange afstand (< 25km). Binnen de regio werken we aan een verschuiving van autogebruik naar fiets en (H)OV en bundelen dit aan ruimtelijke ontwikkelingen. We zorgen primair voor goede verbindingen voor fiets en (H)OV. Daarmee verduurzamen we de mobiliteit en proberen voorzieningen voor iedereen bereikbaar te houden. Het infranetwerk in de regio, en de verbinding met netwerken buiten de regio, bevatten nog steeds - bekende - knelpunten. De kwaliteit van het OV staat met name in het landelijk gebied onder druk. Positief is dat de verduurzaming van het wagenpark versneld plaatsvindt. Een zorgelijke ontwikkeling is dat de veiligheid in het verkeer is afgenomen in de laatste jaren.

'Duurzame, sociale en inclusieve bereikbaarheid'

- De regio moet allereerst een krachtig en complementair netwerk hebben dat de regio als één Daily Urban Systeem (DUS) laat functioneren. Daarnaast moet de bereikbaarheid sociaal, inclusief en duurzaam zijn.
- Er moet daarom een versnelling komen in de mobiliteitstransitie binnen de hele regio, inclusief een systeemwijziging van individueel autogebruik naar collectief (H)OV en fiets. RNOB maakt daarom samen met Rijk, provincie en partners een regionaal mobiliteitspakket voor de verstedelijkingsstrategie in de regio met als belangrijkste uitgangspunten:
 - Focus op inclusiviteit, brede welvaart en duurzame mobiliteit volgens het STOMP principe.
 - Alle inwoners hebben toegang tot belangrijkste voorzieningen en kunnen zich sociaal en economisch ontplooien.
 - Inzetten op een sterke visgraatstructuur bestaande uit trein, wegennet, BRT en fietsroutes die met elkaar verbonden zijn in hubs.
 - In elke kern een halte (dit kan volgens een dienstregeling of op oproepbasis zijn) die zorgt voor aansluiting op een hub en de grote visgraatstructuur.
 - De mobiliteitstransitie is maatwerk voor stad en dorp.
 - Hoogstedelijke kernen
 - Grotere kernen
 - Kleinere kernen
 - De focus van de mobiliteitstransitie ligt in de hoogstedelijke kernen en grotere kernen met een station.
 - Benutten van bestaande wegennet voor verplaatsingen waarvoor geen goed alternatief voor de auto is (en dus voor kleinere kernen).
 - Naast fysieke aanpassingen moeten er ook veranderingen komen in richtinggevende kaders zoals parkeerbeleid, prijsbeleid, gedragsaanpak en werkgeversaankpak.
- Duurzame bereikbaarheid van kleine kern tot grote stad/stad landt via het programma gedeelde mobiliteit dat oplossingen moet gaan bieden om voorzieningen voor inwoners beter bereikbaar te maken. In dit land gewenste vitaliteit van het platteland vereist dat de openbaar vervoersvoorzieningen als integraal onderdeel van het NLPG sterk verbeterd moeten worden. RNOB en de daarvan deel uitmakende gemeenten staan open voor het experimenteren met slimme oplossingen, zoals regionale transferia, en daarin graag ondersteund en gefaciliteerd worden, zodat de opgedane kennis breed in de regio en provincie kan worden gedeeld en de mobiliteit in Brabant duurzaam verbetert.
- Naast het spoor zet RNOB samen met gemeenten en de provincie Noord-Brabant in op:

- Versterking van het hoogwaardig openbaar vervoer;
- De verbinding tussen Eindhoven en Nijmegen via Veghel en Uden via Bus Rapid Transit (BRT), als alternatief voor ontbrekend spoor. Spoor, HOV, BRT en hubs zijn/worden de dragers van het gedeelde mobiliteitsconcept.
- RNOB werkt aan de volgende concrete projecten:
 - De Samenwerkingsagenda A50 waarbij de aanpak breder is dan alleen een infrastructurele aanpassing (o.a. snelfietsroute Oss-Nijmegen);
 - Het bewaken van de afspraken over de elektrificatie van de Maaslijn;
 - De multimodale bereikbaarheid van de vitale toplocaties in de regio;
- RNOB ondersteunt gemeenten in de lopende infrastructurele verbetertrajecten met Rijk en provincie:
 - N279;
 - N264
 - A2 Deil-Vught;
 - A2 Randweg Eindhoven-Veghel;
 - Programma hoogfrequent spoor (PHS);
 - A50 Bankhoef-Paalgraven inclusief strategische agenda Nijmegen-Eindhoven, station en regionaal knooppunt 's-Hertogenbosch;
 - N65 (Vught-Helvoirt);
 - Gebiedsontwikkeling Langstraat (GOL).
- RNOB coördineert voor onze regio de door Rijk, provincies, gemeenten en koepelorganisaties afgesproken uitwerking van het strategisch plan verkeersveiligheid en het Brabant Plan Verkeersveiligheid (BPVV).

Hoofdpogave 3: Aantrekkelijk Vestigen

We werken aan een aantrekkelijk, regionaal vestigingsklimaat voor bedrijven en bieden ruimte voor de banen van de toekomst. We creëren voldoende ruimte voor innovatie- en experimenteerruimte in de sectoren waar de regio sterk in is. Ook willen we vernieuwende circulaire, duurzame bedrijventerreinen. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een analyse van de ruimtevrage voor werklocaties. Daarop volgt nog een kwantitatief en kwalitatief programma werklocaties voor onze regio op basis van ruimtelijke mogelijkheden, economisch profiel, locatieprofielen en specifieke (maatwerk)behoefte. Hierbij steeds meer rekening houdend met arbeidsmarktkrapte, duurzaamheid, energie-infrastructuur en bereikbaarheid. Op dit moment is deze nog niet beschikbaar.

Aantrekkelijk Vestigen

Werklocaties verduurzamen

- Als wij spreken over transformatie naar een circulaire economie dan leggen we daarbij de focus op verduurzaming van bedrijventerreinen, het delen van kennis daarover en over de samenwerkingsvormen voor de uitvoering daarvan. Concreet gaan we aan de slag met de uitrol van de pilot de '[Grote Oogst](#)'. De resultaten van deze pilot, waar 3 bedrijventerreinen uit de regio aan deelnemen (Rietvelden-Vutter, Moleneind, De Dubbelen), worden later breder uitgerold. Daarnaast zijn Ladonk (Boxtel), Elzenburg (Oss), Haven Cuijk, Saxe Gotha (Boxmeer) en loopkant-Liessent (Uden) in beeld.
- Uitgangspunt voor verduurzaming is dubbel ruimtegebruik, dubbele functies, ruimte voor klimaatadaptatie, energieopwekking en energieopslag en vergroening.
- We maken XXL logistiek enkel mogelijk op speciaal daarvoor aangewezen bedrijventerreinen in de regio waarover afspraken met de provincie zijn gemaakt. Binding met, en waarde toevoegen aan de regionale economie en structuur, zijn belangrijke vestigingsvoorwaarden. Voor overige locaties geldt dat vestiging niet of heel beperkt mogelijk is.
- Er is in de praktijk schuifruimte nodig om bedrijventerreinen te verduurzamen, herstructureren, te verdichten en functies te mengen. En ook het pad naar een circulaire economie en circulaire bedrijfsactiviteiten kan tot extra ruimtevrage leiden. Dat kan ook een regionale oplossing zijn.

Sterke economische clusters

- Eén van de bestaande profielen voor werklocaties zijn campuslocaties. De regio beschikt bijvoorbeeld over een toonaangevende Life sciences/Farma (bedrijfs)campus (Pivot Park in Oss), een food cluster in Meierijstad en ICT-data cluster in Den Bosch. De (door)ontwikkeling/versterking van (bestaande) bedrijven en kennisclusters in de, binnen de regio sterk vertegenwoordigde sectoren is noodzakelijk (Life sciences/Farma, AgriFood, ICT/data). Zij zijn bepalend voor de regionale signatuur, maar ook voor provinciale en landelijk profilering.
- Economische brandpunten² in de regio zijn: Innovatiekwartier 's-Hertogenbosch (Data, ICT en agrifood), Pivot Park Oss (farmaceutische innovatie), Stedelijk-Industrieel centrum Veghel (food), Sociaal-Economisch landschap Uden (innovatieve en gezonde

² Bron: Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant

landbouw), Food, Health & Farma in Land van Cuijk en Natuurinclusieve spoordriehoek Boxtel (voedselsysteem van morgen).

Detailhandel/voorzieningen op peil

- Uitgangspunt voor de toekomst is de huidige detailhandelsstructuur. Deze is vastgelegd in de [detailhandelsvisie Noordoost-Brabant](#).

